

Makale Gönderim Tarihi: 30/11/2016 - Makale Kabul Tarihi: 12/12/2016

SURİYELİ SIĞINMACILARDAN KAYNAKLANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ*

Ahmet KORKMAZ**

Öz

Bu çalışmada, Suriyeli sığınmacılardan kaynaklanan sorunlar ve bunlara yönelik çözüm önerileri ele alınmıştır. Bundan hareketle çalışmadaki temel amaç, 2011 yılında kitlesel ve zorunlu olarak Türkiye'ye gelmeye başlayan Suriyeli sığınmacıların, başta güvenlik olmak üzere, birçok alanda yol açtıkları sorunların ve tehditlerin kapsamını, toplumu ve devletin kurumsal yapısını hangi ölçüde etkilediğini ve söz konusu sorunların çözümü için neler yapılabileceğini göstermektir. Sığınmacıların önemli bir kısmının, Suriye'de kalıcı bir siyasi çözüm sağlansa dahi, "gönüllü geri dönüş" yapmayarak Türkiye'de kalmaları kuvvetle muhtemeldir. Bu çerçevede Türkiye'de sığınmacılara ve bağlantılı sorunlara yönelik hazırlanacak orta ve uzun vadeli projelerin kapsamı ortaya konulmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde sığınmacı/mülteci ve göç konusu, Türkiye'nin de yaklaşımı dikkate alınarak, kavramsal, hukuki, teorik ve güvenlik boyutlarıyla incelenmiştir. İkinci bölümde Suriyeli sığınmacılar sorununa dış ve iç faktörlerin etkileri, Türkiye'de ortaya çıkan güvenlik açıkları/sorunları bağlamında ele alınmıştır. Son bölümde ise Suriyeli sığınmacılardan kaynaklanan/kaynaklanabilecek sorunlara yönelik yapısal çözüm önerileri analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkiye, Suriye, Göç, Sığınmacı, Mülteci, Güvenlik

PROBLEMS ARISING DUE TO SYRIAN ASYLUM SEEKERS AND SOLUTION SUGGESTIONS

Abstract

This study approaches the problems arising due to Syrian asylum seekers and solution suggestions related to said problems. Accordingly the main aim of this study is to show the scope of the problems and threats created in many aspects, particularly in the security field by the Syrian asylum seekers who have started to immigrate in mass and as an obligation into Turkey in 2011, and how said problems have affected the community, and the organizational structure of the state and what can be done to solve said problems. It is possible that a significant number of asylum seekers will be staying in Turkey, and not returning back to their country "according to their own will" even if a permanent political solution is provided in Syria. Within this framework, the scope of medium and long term projects that shall be prepared in relation to the asylum seekers in Turkey and their

* Bu makale Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda hazırlanan "Türkiye'ye Yönelik Sığınmacı ve Mülteci Hareketlerinin Ulusal Güvenliğe Etkileri: Suriyeli Sığınmacılar Örneği" adlı doktora tez çalışmasından yararlanarak yazılmıştır.

** Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, korkmaz111@gmail.com.

related problems have been presented. In the first section of the study, the immigration and refugee/asylum seeker have been examined in terms of legal, conceptual, theoretical, and security aspects by taking Turkey's approach into consideration. In the second section the effects of the foreign and domestic factors against the Syrian asylum seekers problem have been discussed in terms of the security flaws/problems that have occurred. In the last section, the structural problem suggestions that have been provided in relation to the problems that have risen or that may occur due to Syrian asylum seekers have been analyzed.

Keywords: Turkey, Syria, Migration, Asylum Seeker, Refugee, Security

Giriş

Savaş, iç çatışma ve kriz gibi gelişmeler sebebiyle gerçekleşen sığınmacı/göç hareketlerini kabul eden ülkelerde birçok açıdan sorun yaşanmaktadır. Yıllardan beri sığınmacı/göç hareketlerine maruz kalan Türkiye'ye, bir süreden beri kitlesel ve zorunlu olarak Suriyeli sığınmacılar gelmektedir. Bunun neticesinde sığınmacılardan kaynaklanan sorunlar ve tehditler ortaya çıkmaya başlamıştır.

Türkiye'de başta güvenlik olmak üzere birçok alanda sığınmacı kaynaklı sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bu sorunlara çözüm üretilmesinde sığınmacı konusuyla ilgilenen kurumların daha işlevsel hale getirilmesi ve entegre projeler geliştirilmesi önem arz etmektedir. Dış politikada ise Türkiye'nin, Suriye krizine ve sığınmacı sorununa müdahil olan uluslararası aktörler ile işbirliğini sürdürmesi gereklidir.

Suriye'de çatışmalar ve/veya siyasi kriz devam ettiği sürece, sığınmacıların Türkiye'ye gelişlerinin sürmesi beklenmektedir. Ayrıca sığınmacıların önemli bir kısmının, Suriye'de kalıcı bir siyasi çözüme varılsa dahi, "gönüllü geri dönüş" yapılmayarak Türkiye'de kalmaları kuvvetle muhtemeldir. Dolayısıyla Türkiye, bir süre daha sığınmacı konusuyla meşgul olmaya devam edecektir.

Bu çalışmada 2011 yılından itibaren Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılardan kaynaklanan sorunlar ve tehditler ile bunları çözmeye yönelik olarak iç ve dış politikada atılması gereken adımların analizinin yapılması hedeflenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde sığınmacı/mülteci ve göç konusu, Türkiye'nin de yaklaşımı dikkate alınarak kavramsal, hukuki, teorik ve güvenlik boyutlarıyla ele alınmıştır. İkinci bölümde Suriyeli sığınmacılar sorununa dış ve iç faktörlerin etkileri, Türkiye'de ortaya çıkan güvenlik açıkları/sorunları bağlamında analiz edilmiştir. Son bölümde ise Suriyeli sığınmacılardan kaynaklanan/ kaynaklanabilecek sorunlara yönelik yapısal çözüm önerileri incelenmiştir.

Bu çalışmada konu, daha çok rasyonel bir bakış açısıyla ele alınmış ve süreç analizine dair bir yöntem uygulanmıştır. Böylece sığınmacı sorununun ortaya çıkışı, kapsamı, sürekliliği, Türkiye'ye etkileri ve alınması gereken yapısal önlemler analitik bir şekilde irdelenmiştir.

1. SİĞİNMACI/MÜLTECİ KONUSUNUN TANIMLANMASI VE KAPSAMI

A. Kavramsal Boyutu

Tarih boyunca insanlar çeşitli gerekçelerle yaşadıkları yerleri terk etmişlerdir. Dünya nüfusunun yaklaşık yüzde üçünün yaşadığı yerleri terk eden insanlardan oluşması, nüfus hareketlerinin ülkeleri ve halkları etkileme potansiyelinin büyüklüğünü göstermektedir.

Göç (migration); bir ülke içinde veya ülke dışına çıkılarak gerçekleşen nüfus hareketleridir.¹ Daha kapsamlı bir tanımla göç; bireysel veya gruplar halinde insanların, daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak veya zulme uğramamak amacıyla, ülke içinde yer değiştirmeleri veya başka ülkelere gitmeleridir.² Öte yandan, ülke nüfusunu daha homojen hale getirmeyi hedefleyen bir projenin parçası olarak da zorunlu nüfus hareketleri yaşanabilmektedir.³ Castles ve Miller'e göre göç; kitlesel olarak gerçekleşen, kaynak (göç veren) ve hedef (göç alan) ülkelerdeki insanları etkileyen ve etkileşimlere açık olan dinamik bir olgudur.⁴

Savaş, çatışma, kriz, sürgün, afet gibi vakalar yüzünden yaşanan zorunlu göçlerin yanı sıra gönüllü olarak gerçekleşen göçler de bulunmaktadır. Bununla bağlantılı olarak göç; bireysel-kitlesel, geçici-sürekli, ülke içi-uluslararası göç gibi çeşitli şekillerde tasnif edilmektedir.⁵ Abadan-Unat'a göre uluslararası göç; ulus kavramının sorgulanmasına yol açan ve demografik açıdan milyonlarca insanı etkileyen bir süreçtir. Bir başka yönüyle uluslararası göç, bir ülkenin topraklarına ve halkının arasına yabancı uyruklu şahısların katılmasıdır.⁶

“Zorunlu göç” (forced migration), insan veya doğal kaynaklı gelişmeler üzerine hayatları ve durumları tehdit altında olan insanların zaruri olarak gerçekleştirdiği nüfus hareketleridir.⁷ “Yerinden edilmiş kişiler” (displaced persons), oturduğu ülke/bölgeyi kendi isteği veya özellikle uluslararası kurumların yönlendirmesiyle terk eden ancak güvenli ve kalıcı olarak ülkesine geri dönemeyen insanlardır.⁸ Çok sayıda insanın kısa bir sürede yer değiştirmesi ise “kitlesel göç” (mass migration) olarak tanımlanmaktadır.⁹

-
- 1 Perruchoud, R. (2009). *Göç terimleri sözlüğü* (Çev. Ed. Çiçekli, B.). Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü, 22.
 - 2 Saraçlı, M. (2011). *Uluslararası hukukta yerinden edilmiş kişiler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 7.
 - 3 Waever, O. (2008). Toplumsal güvenliğin değişen gündemi. *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), 160.
 - 4 Castles, S. and Miller, M.J. (2008) *Göçler çağı, modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. (Çev. Bal, B.U.ve Akbulut, İ.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Eserin orijinali 2003'te yayımlandı), 30-31.
 - 5 Kümbetoğlu, B. (2002). Göç çalışmalarında nasıl sorusu. S.G.Ihlamur-Öner ve N.A.Ş. Öner (Editörler). *Küreselleşme çağında göç, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 82; Saraçlı, a.g.e., 7-42-44.
 - 6 İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö.F. (2014). *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları 1923-2023: ulus-devlet oluşumunda ulus-ötesi dönüşümlere*. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi Proje Raporları, 26; Abadan-Unat, N. (2012). *Bitmeyen göç: konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3.
 - 7 Göç Terimleri Sözlüğü, 69.
 - 8 Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası hukukta mülteciler ve sığınmacılar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 120-121.
 - 9 Göç Terimleri Sözlüğü, 37; Peker, B. ve Sancar, M. (1986). *Mülteciler ve iltica hakkı, yaşamın kıyısındakilere hoşgeldin diyebilmek*. Ankara: İnsan Hakları Derneği, 5.

Sığınma/iltica (asylum); geçmişten bugüne insanların başvurduğu uygulamalardan biridir. Yaşadıkları toprakları terk eden insanlar, daha güvenli yerlere gitmeyi hedeflemiştirler.¹⁰ Sığınma; ırkı, dini, milliyeti, siyasi görüşü veya bir gruba bağlılığı nedeniyle zulme uğrayacağı korkusu taşıyan insanların korunma arayışında olmasıdır.¹¹ Pazarıcı'ya göre sığınma; bir ülkede oturan/bulunan insanların, baskı veya ayrımcı uygulamalar karşısında yabancı bir ülkeye, diplomatik temsilcilığe veya savaş gemisi/uçağa giderek koruma talep etmesidir.¹²

Kitlesel göçün bir çeşidi olan "kitlesel sığınma" (mass influx), kısa bir sürede, gruplar halinde insanların, sığınma sebeplerinden birinin zorlamasıyla ülke dışına gitmesi¹³ ve diğer devletlerin de bu insanları kabul etmesidir. Avrupa Konseyi Yönergesi'nde (Geçici Koruma Yönergesi) ise kitlesel sığınma; bir ülke/bölgeyi terk etmeye zorlanmış insanların, kendi imkânları veya yardımlar sayesinde Avrupa ülkelerine ulaşması olarak tanımlanmıştır.¹⁴

Sığınmacılar (asylum seeker); bir ülkeye kabul edildikten sonra mülteci statüsü için başvuruda bulunan kişilerdir. Sığınma başvuruları, her ülkenin yasal mevzuatına ve uluslararası hukuka göre değerlendirilmektedir. Başvurusu reddedilenlere ise insani gerekçelerle ikâmet izni verilerek ülkede kalmaları sağlanabilmektedir.¹⁵ Sığınma olgusu, siyasileşmiş ve uluslararasılaşmış bir konu durumundadır. Sığınma arayışında olan insanları kabul eden ülkeler, onları korumak ve hayatlarını sürdürmelerini sağlamakla yükümlüdür. Ancak ülkelerin, nüfus hareketleriyle tek başına mücadele etmesi mümkün olmadığından dolayı uluslararası işbirliği gereklidir.¹⁶

Goodwin-Gill ve McAdam'a göre mülteciler (refugee); bir ülkedeki dayanılması zor şartlardan veya karşılaşılan sorunlardan uzaklaşma arayışında olan insanlardır. Söz konusu bireyler, öncelikle güvenlik ve özgürlüklerini teminat altına almaya çalışmaktadırlar.¹⁷ Çelikel ve Gelgel'e göre mülteci; ülkesindeki siyasi olaylar yüzünden kendi isteği veya zorunlu olarak ülkesini terk eden ancak yabancı bir ülkenin vatandaşlığı ve diplomatik korumasına geçmemiş olan kişidir.¹⁸ "Uzun süren mülteci durumu" (protracted refugee situation), zaruri sebeplerle ülkesini terk etmesinin üzerinden uzun yıllar geçmesine rağmen geri dönemeyen ve yabancı bir ülkedeki barınma merkezleri/kamplarda yaşamlarını sürdüren insanları tanımlamaktadır.¹⁹

10 Çiçekli, a.g.e, 20.

11 Price, M.E. (2009). *Rethinking asylum: history, purpose and limits*. New York: Cambridge University Press, 4.

12 Pazarıcı, H. (2012). *Uluslararası hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi, 214-215.

13 Acer, Y., Kaya, İ. ve Gümüş, M. (2011). Türkiye için yeni bir iltica stratejisi üzerine gözlemler. Ö.Çelebi, S.Özçürümez ve Ş.Türkay. (Editörler). *İltica, uluslararası göç ve vatansızlık: kuram, gözlem ve politika*. Ankara: BMMYK, 73.

14 Avrupa Konseyi Yönergesi, (Geçici koruma yönergesi) md.2 (d). Web: http://www.goc.gov.tr/icerik3/avrupa-birliğinde-gecici-koruma_409_558_1096 (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2015).

15 Acer, Y., Kaya, İ. ve Gümüş, M. (2010). *Küresel ve bölgesel perspektiften Türkiye'nin iltica stratejisi*. Ankara: USAK Yayınları, 13.

16 Haddad, E. (2008). *The refugee in international society, between sovereigns*. New York: Cambridge University Press, 2008, 2-3.

17 Goodwin-Gill, G.S. and McAdam, J. (2007). *The refugee in international law*. New York: Oxford University Press, 15.

18 Çelikel, A. ve Öztekin-Gelgel, G. (2014). *Yabancılar hukuku*. İstanbul: Beta Basım-Yayım, 18.

19 BMMYK'ya göre "uzun süren mülteci durumu", az gelişmiş/gelişmekte olan ülkelerde, 25 binin

Kitlesel sığınmacılar, kendilerini kabul eden ülkelere birçok açıdan yük getirmektedirler. Bu nedenle sığınmacıları kabul etmeye yönelik isteksizlik artmaktadır. Zamanla ev sahibi ülkeler, sığınmacıları tehdit olarak görmeye, zorlama veya teşvik yoluyla ülkelerine geri göndermeye çalışmaktadırlar. Böylece sığınmacı sayısı azalırken, ülke içinde yer değiştirmelerde artış görülmektedir.²⁰

B. Hukuki Boyutu

XX. yüzyıla kadar sığınma konusunda evrensel standartlar bulunmamakta ve uluslararası bir sorun olarak görülmemekteydi.²¹ İki dünya savaşı sonrasında insanların nereye ve nasıl yerleştirileceği sorunu karşısında uluslararası alanda düzenlemeler yapılması ihtiyacı doğmuştur.²² Sığınma arayışının temel nedeni, ülkelerin vatandaşlarına koruma sağla(ya)mamasıdır. Bu durumda “uluslararası koruma” gündeme getirilerek sığınmacılar geçici koruma altına alınmakta ve güvenlikleri sağlanmaktadır.²³

1951 Cenevre Sözleşmesi (Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme) ile 1967 Protokolü’ne (1951 Sözleşmesi’ne Ek Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol-New York Protokolü) göre taraf ülkeler, sığınma arayışındakileri kabul etme ve mülteci statüsü verme sorumluluğu altındadırlar.²⁴ Sözleşmelere taraf olmayan ülkelere ise uluslararası hukuktan kaynaklanan “ikincil/tamamlayıcı koruma” (complementary protection) bağlamında yüklenen sorumluluklar vardır. Sığınmacı statüsü verilenler, “geri göndermeme” ilkesi çerçevesinde işkence, zulüm veya kötü muameleyle maruz kalma olasılığı bulunan ülkelere geri gönderilmemektedir.²⁵

1951 Cenevre Sözleşmesi’ne göre mülteci; “ırkı, dini, tabiiyeti (milliyeti), belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulüm göreceğine dair haklı bir korku taşıdığı için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya bu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen veya tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya bu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi” olarak tanımlanmıştır.²⁶

Mülteci hukuku, uluslararası hukukun bir parçasıdır. Uluslararası hukuktaki gelişmelerle etkileşim içinde olan mülteci hukukunun, gelişim süreci devam etmektedir.²⁷ Temel olarak mülteci hukuku, ülkelerinde hakları çiğnenen insanları koruma rejimidir. Sığınmacı/mültecilere uluslararası koruma sağlanmak suretiyle

üzerinde insanın, 5 yıl ve daha fazla süreyle mülteci olarak yaşamasıdır. Bunun için bkz. Executive Committee of the High Commissioner’s programme, protracted refugee situations, (10/06/2004), EC/54/SC/CRP.14. Web: <http://www.unhcr.org/40ed5b384.html> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2015).

20 BMMYK Türkiye Temsilciliği, (1997). *Dünya mültecilerinin durumu 1997-1998, bir insanlık sorunu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 48.

21 Çiçekli, a.g.e., 20.

22 Saraçlı, a.g.e., 58-65.

23 Goodwin-Gill and McAdam, a.g.e., 10-421.

24 Pazarıcı, a.g.e., 216.

25 Goodwin-Gill and McAdam, a.g.e., 201,285.

26 BMMYK Türkiye Temsilciliği. (1998). *Sığınma ve mülteci konularındaki uluslararası belgeler ve hukuki metinler*. Ankara: BMMYK Türkiye Temsilciliği, 68.

27 Haddad, a.g.e., 84; Çiçekli, a.g.e., 24.

ülke korumasının bir şekilde tesis edildiği söylenebilir.²⁸

Öte yandan, sığınmacıların kabul edilmesi, sorunun çözümü için yeterli değildir. Ülkelerin sınırlı sayıda sığınmacıyı kabul etmeleri ve ilgili projelerin yüksek maliyeti, kendi ülkelerinde korunmalarını gündeme getirmiştir.²⁹ Uluslararası toplumun da, bu sorunların yaşandığı ülkede çözülmesine sıcak bakması, mülteci hukuku açısından bir gerilemedir.³⁰ Sığınma sorununun çözümünde, Birleşmiş Milletler'in (BM) politikaları ve faaliyetleri belirleyici olacaktır. İnsanların yerlerini terk etmesine yol açan koşulların ortadan kaldırılması ve uluslararası koruma sağlanması konusunda ülkelerin sorumluluklarının zorunlu hale getirilmesi olumlu sonuçlar getirebilecektir.³¹

Bunlara ilave olarak Türkiye, geri göndermeme ilkesi ve sığınmacılarla dil, din, kültür gibi ortak bağlarının bulunması sebebiyle sığınma başvurusunda bulunanları kabul etmektedir.³² 1923-1997 döneminde Balkanlar'dan gelip Türkiye'ye yerleşenlerin sayısı 1.650.000 iken aynı dönemde diğer ülkelerden gelenlerin sayısı 17.900'dür. Bu veriler, Türk ulusu ve kimliğinin oluşumu için dışarıdan Türk ve Müslüman nüfusun gelişiminin tercih edildiğini göstermektedir.³³

Türkiye'de sığınmacı/mültecilere ilişkin temel düzenlemeler, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'dür. 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni imzalayan Türkiye, mülteci tanımındaki tarih ve coğrafya sınırlamasını (1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar) kabul etmiştir. 1967 Protokolü'nü imzaladıktan sonra tarih sınırlamasını kaldıran Türkiye, sadece Avrupa'dan geleceklere mülteci statüsü vereceğini belirtmiştir. Avrupa dışından gelen sığınmacılar (şartlı mülteci) ise BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından Batılı ülkelere yerleştirilmektedir.³⁴

1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü baz alınarak hazırlanan 1994 tarihli "İltica ve Sığınma Yönetmeliği" (İSY); mülteciler, yabancılar, ülke sınırlarına gelen yabancılar ve nüfus hareketlerine ilişkin usul ve esasları, görevli kuruluşları belirlemeyi amaçlamış³⁵, ayrıca sığınma kavramını Türk mevzuatına sokmuştur. İçişleri Bakanlığı'nın 2006 yılında hazırladığı 57 sayılı Genelge, "İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği (AB) Müktesabatinin Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı"nın ardından yayınlanmıştır. Genelgeye göre sığınmacı statüsü almak iste-

28 Özkan, I. (2013). *Göç, iltica ve sığınma hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 119; Çiçekli, B. (2014). *Yabancılar ve mülteci hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 221; Ergüven, N.S. ve Turanlı, B. (2013). Uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye. *A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4), 1053.

29 Price, a.g.e., 12-13.

30 BMMYK Türkiye Temsilciliği, (1997). *Dünya mültecilerinin durumu 1997-1998, bir insanlık sorunu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 48-49.

31 Helton, A.C. and Jacobs, E. (2010). What is forced migration?. Farrel, T. (Ed.), *Security studies, critical concepts in international relations*. London and New York: Routledge, 262.

32 Karrenbrock, G. (2006). Göç ve iltica, *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler (8-11/12/2015)*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 165.

33 Kirişçi, K. (1988). Türkiye'ye yönelik göç hareketlerinin değerlendirilmesi. *Bilanço 1923-1998: Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılına Toplu Bakış Uluslararası Kongresi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 111-116.

34 Çatır, G. (2002). Zorunlu göç tecrübesinin devlet politikalarındaki yansımaları: Bulgaristan'dan Türkiye'ye kitlesel göçün analizi. Ihlamur-Öner, S.G. ve Öner, N.A.Ş. (Editörler). *Küreselleşme çağında göç, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 222.

35 Çelikel ve Öztekin-Gelgel, a.g.e., 22-23.

yenler; “başvuru sahibi”, “başvuran” veya “iltica/sığınma başvurusunda bulunan kişi” olarak ifade edilmiştir.³⁶

Mevzuat eksikliğini gidermek amacıyla 4 Nisan 2013 tarihinde 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” (YUKK) kabul edilmiştir. YUKK; yabancıların Türkiye’ye gelişi-gidişleri, kalmaları, koruma talepleri konusundaki usul ve esasları, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün (GİGM) kuruluşuyla ilgili detayları düzenlemiştir. YUKK, sığınma talep edenlere sağlanan uluslararası korumayı; “mülteci”, “şartlı mülteci” (Avrupa dışından gelenler) ve “ikincil koruma” olarak sınıflandırmıştır.³⁷ Sığınmacıların kitlesel olarak Türkiye’ye gelişiyle “geçici koruma” statüsü ihtiyacı ortaya çıkmıştır. YUKK’da belirtildiği üzere, zaruri olarak ülkesinden ayrılan, ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma talebiyle gruplar halinde sınırlara gelen veya sınırları geçen yabancılara sağlanacak korumayı düzenleyen “Geçici Koruma Yönetmeliği”, 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.³⁸

C. Teorik Boyutu

Nüfus hareketlerine yönelik bilimsel araştırmalar, göreceli olarak geç başlamıştır. Bu çalışmalar, bir yönüyle ülke yöneticilerinin tasarruflarının sorgulanması anlamına gelmektedir. Yapılan araştırmalarda, öncelikle iç göçlere, akabinde göçlere neden olan faktörlere yoğunlaşmış, farklı düzeylerde ve çok boyutlu olarak konu ele alınarak teoriler geliştirilmiştir. Son dönemde mevcut teorilerin sentezlenmesi ile yeni perspektifler ortaya konulmaktadır.

XIX. yüzyılın sonlarında İngiliz coğrafyacı E.G.Ravenstein’in yaptığı “Laws of Migration” (Göç Yasaları) isimli çalışma, nüfus hareketleri konusundaki ilk bilimsel araştırmadır. İngiltere’deki iç göçleri ele alan bu çalışmadan günümüze nüfus hareketlerinin kapsamı genişleyerek derinleşmiş ve dinamik bir olguya dönüşmüştür.³⁹ Göçe yol açan faktörler ve göçmenlerin motivasyonlarındaki çeşitlilik nedeniyle farklı teoriler geliştirilmiş olup halihazırda göç ile ilgili kapsayıcı bir teori bulunmamaktadır.⁴⁰

Castles ve Miller, göç çalışmalarında kullanılan üç farklı teorik yaklaşımdan bahsetmektedir: Ekonomik göç teorileri, tarihsel-yapısalcı yaklaşım ve dünya sistemleri teorisi.⁴¹ Morawska ise göç teorilerini; makro ve mikro düzeyde tasnif etmektedir. Buna göre makro düzey göç teorileri; itme-çekme modeli, bölünmüş işgücü piyasası teorisi, dünya sistemleri teorisi ve politik ekonomi modelidir. Mikro düzey göç teorileri ise neoklasik ekonomik teori, insan sermayesi teorisi, yeni göç ekonomileri, sosyal ağlar-göçmen ağları ve kümülatif nedensellik modelini kapsamaktadır.⁴²

36 Özkan, *a.g.e.*, 434-438; Çiçekli, *a.g.e.*, 49.

37 Özkan, *a.g.e.*, 448.

38 Geçici Koruma Yönetmeliği. Web: <http://www.goc.gov.tr/files/files/20141022-15-1.pdf> (Erişim Tarihi: 12 Şubat 2015).

39 Sert, D.Ş. (2002). Uluslararası göç yazınında bütünleyici bir kurama doğru. Ihlamur-Öner, S.G. ve Öner, N.A.Ş. (Editörler). *Küreselleşme çağında göç, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 29.

40 Kümbetoğlu, *a.g.m.*, 53; Abadan-Unat, *a.g.e.*, 3-4.

41 Castles and Miller, *a.g.e.*, 30-40; İçduygu, Erder ve Gençkaya, *a.g.e.*, 35.

42 Morawska, E. (2007). International migration: its various mechanisms and different theories that try to explain it. Web: http://dSPACE.mah.se/bitstream/handle/2043/5224/WB1%2007%20inlaga_1.pdf?sequence=1 (Erişim Tarihi: 5 Şubat 2015).

Everett Lee'nin "A Theory of Migration"⁴³ (Bir Göç Teorisi) isimli çalışmasında belirttiği itme-çekme modeli, nüfus hareketleriyle ilgili araştırmalarda sıkça kullanılmaktadır.⁴⁴ Bu modele göre, bir ülkedeki itici faktörler; ülkedeki demografik değişim, yaşam koşullarının yetersizliği, kişiler arasındaki ekonomik uçurum ve siyasi baskılardır. Diğer ülkedeki çekici faktörler ise; işgücü ihtiyacı, ekonomik açıdan sunulan imkânlar ve siyasi özgürlüklerdir. Bu modele göre insanlar, gelirin daha yüksek olduğu yerlere göç etme eğilimindedirler.⁴⁵

Nüfus hareketlerinin sürekliliğinde "sosyal ağlar" veya "göçmen ağları" etkili olmaktadır. Bu ağlar, göçmenler ve göçmen adayları arasında irtibatın sürekliliğini sağlamaktadır. Akrabalık ve arkadaşlık ilişkileri, aynı coğrafyadan olma, aynı kültürden gelme gibi ortak bağların, bu irtibatın tesisinde önemli bir yeri vardır. Sosyal ağlar vasıtasıyla, göçün maliyeti ve riskleri de asgari düzeye inmektedir.⁴⁶

Uluslararası ilişkiler teorileri ise nüfus hareketlerine mesafeli bir duruş sergilemiştir.⁴⁷ Ancak uluslararası alandaki gelişmelere paralel şekilde atılan bazı adımlar vardır. Özellikle I. Dünya Savaşı'nın yol açtığı hasar ve insanların kitlesel olarak yerlerini terk etmesi bir dönüm noktası olmuştur. Uluslararası ilişkilerin öncü teorisi İdealizm; uluslararası örgütlere, sivil toplum kuruluşlarına (STK), işbirliğine, hukuka önem atfetmektedir. I. Dünya Savaşı sonrasında Milletler Cemiyeti (MC) kurularak mültecilerin sorunlarını çözmek için Nansen Ofisi'nin ve Hitler'in zulmünden kaçanlara yönelik Yüksek Komiserliğin faaliyete geçirilmesi önemlidir. Öte yandan, ana aktör olarak devletlerin görülmesi nedeniyle uluslararası örgütler, yerlerinden edilenlerin sorunlarını çözmede başarılı olamamışlardır.⁴⁸ MC, nüfus hareketlerini, ülkelerin ikili ilişkilerle çözebileceği bir sorun olarak göreyerek hatalı bir yol izlemiştir.⁴⁹

Bununla birlikte Realizm ise ulusal çıkar ve güç mücadelesine, ülkelerin egemenliğine ve uluslararası sistemdeki otorite boşluğuna vurgu yapmıştır. Bu doğrultuda Realizm, uluslararası örgütleri ve STK'ları geri plana iterek, uluslararası hukukun işlevini ve işbirliğini yeterli görmemiş⁵⁰, sığınma ve göç konularına eğilmemiş, buna karşın başat güçlerin çıkarlarıyla uyumlu bir mülteci rejimi kurulabileceğini öngörmüştür. II. Dünya Savaşı sonrasında kurumsal bir mülteci rejimi kurmaya çalışılmıştır. Ayrıca Realizm, Sovyetler Birliği'ne yönelik mücadelede mültecileri

43 Lee, E.S. (1966). A theory of migration. *Demography*. 3(1), 47-57.

44 Göç Terimleri Sözlüğü, 30.

45 Castles and Miller, *a.g.e.*, 31; İçduygu, Erder ve Gençkaya, *a.g.e.*, 36; Güllüpınar, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 57-58.

46 Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. and Taylor, J.E. (2014). Uluslararası göç kuramlarının bir değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 1(1), 28.

47 Çelebi, Ö. (2011). Kuramların sessizliği: liberalizm, realizm ve iltica rejiminin kuruluşu. Çelebi, Ö., Özçürümez, S. ve Türkay, Ş. (Editörler). İltica, uluslararası göç ve vatansızlık: kuram, gözlem ve politika. Ankara: BMMYK, 9-16.

48 Çelebi, *a.g.m.*, 21-22-25.

49 Kılıç, T. (2006). Bir insan hakkı olarak iltica. *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler* (8-11/12/2015). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 173.

50 Aydın, M. (2004). Uluslararası ilişkilerin 'gerçekçi' teorisi: kökeni, kapsamı, kritiği. *Uluslararası İlişkiler*. 1(1), 33-48.

propaganda aracı olarak kullanılmış,⁵¹ böylece teorik boyutuyla sığınmacı/mülteciler yıllarca ihmal edilmiştir.

Nüfus hareketlerine yönelik en uygun teorik yaklaşımlardan birisi “itme-çekme modeli”dir. Bu modele göre, hedef ülkelerdeki cazip/çekici faktörler ile kaynak ülkelerdeki itici faktörler, insanların yer değiştirmesinde belirleyici rol oynamaktadırlar.⁵² Yer değiştirmelere yönelik karar süreçlerinde, çekici faktörler ötelenirken, itici faktörler daha etkin duruma gelmekte ve daha iyi yaşam şartlarına ulaşılması hedeflenmektedir.⁵³ Sture Öberg, “itme-çekme modeli”ndeki faktörleri, “sert ve yumuşak” olanlar şeklinde daha detaylı bir tasnife tabi tutmuştur. Buna göre sert faktörler; insani krizler, silahlı çatışmalar, çevre felaketleri gibi gelişmelerdir. Yumuşak faktörler ise yoksulluk, işsizlik, sosyal sıkıntılar gibi temel problemlerdir.⁵⁴ Netice olarak; her bir teori, nüfus hareketlerini farklı düzeylerden ve açılardan ele almaktadır. Bu yönüyle teoriler, nüfus hareketlerine yönelik politika belirleme sürecinde ilgili aktörler ve kurumlara katkı sağlayabilmektedirler.⁵⁵

D. Güvenlik Boyutu

Nüfus hareketleri, hem kabul eden ülkelerde hem de geçtikleri ve kaldıkları ülkelerde çeşitli sorunlara yol açmaktadırlar.⁵⁶ Ne yazık ki bu insanlar, sorunlarını gittikleri ülkelere götürerek, halkların ve ilgili kurumların endişe ve korkularını artırmaktadırlar.⁵⁷ Sosyo-ekonomik sorunların olduğu ülkelerde, sığınmacı/mültecilere ve göçmenlere yaklaşım genellikle olumsuzdur. Mezkûr gruplar, ülkedeki birçok sorunun kaynağı olarak görülmektedirler. 1970’li yıllarda Avrupa’da artan ekonomik sorunların çözümü için nüfus hareketlerinin engellenmesi gündeme gelmiştir.⁵⁸ Bu bağlamda “güvenlik-güvensizlik” söylemi sıkça kullanılmış, özellikle siyasi ve bürokratik elitler, kamuoyunda karşılık bulması ve etki yaratması için güvenlik boyutunu gündemde tutmuşlardır.⁵⁹

Güvenlik; tehdit ve risklerden uzak olma durumudur. “Ulusal güvenlik” kavramı ise ülkelere yönelik tehditleri içermesi ve askeri boyutu sebebiyle sıkça kullanılmaktadır. Güvenliğin tesisinde, ülkelerin güç unsurlarının (ordu, istihbarat, ekonomi, coğrafya, nüfus vb.) kapasitesi önemlidir.⁶⁰ Doğu Bloku’nun dağılmasıyla yaşanan

51 Çelebi, a.g.m., 22-26.

52 Castles and Miller, a.g.e., 31; Sert, a.g.m., 31.

53 Acer, Kaya ve Gümüş, a.g.e., 21-22.

54 Öberg, S. (1996). Spatial and economic factors in future south-north migration. Lutz, W. (Ed.). *The future population of the world: what can we assume today?*. London: Earthscan, 336-357, Sert, a.g.m., 37.

55 Abadan-Unat, a.g.e., 4-23-24.

56 Karabulut, B. (2011). *Güvenlik, küreselleşme sürecinde güvenliği yeniden düşünmek*. Ankara: Barış Kitabevi, 184-185.

57 Birdişi, F. (2014). *Teori ve pratikte uluslararası güvenlik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 134-139, Çatır, a.g.m., 227.

58 Leonard, S. (2007). The ‘securitization’ of asylum and migration in the European Union: beyond the Copenhagen school’s framework. *SGIR Sixth Pan-European International Relations Conference*, 3.

59 Neocleous, M. (2014). *Güvenliğin eleştirisi* (Çev. Ok, T.). Ankara: NotaBene Yayınları, 11-112.

60 Baylis, J. (2008). Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramı. *Uluslararası İlişkiler*. 5(18), 73; Dedeoğlu, B. (2003). *Uluslararası güvenlik ve strateji*. İstanbul: Derin Yayınları, 51-55.

çatışmalar ve sorunlar, güvenliğin alt başlığı olan “toplumsal güvenliği” gündeme taşımıştır. Kopenhag Okulu’nun incelediği toplumsal güvenliğe yönelik tehditlerden birinin, nüfus hareketleri olduğu belirtilmiştir. Bunun sonucunda nüfus hareketleri, “güvenlikleştirme” (securitization) kavramı çerçevesinde ele alınmıştır.⁶¹

“Güvenlikleştirme”, bir toplumda değerli görülen bir özne/nesneye yönelik tehdidin bulunması, eğer yoksa suni bir tehdit üretilmesi, akabinde bu tehdidi ortadan kaldırmak için ivedilikle ve olağandışı tedbirler alınmasıdır.⁶² Bu yaklaşımla, konu siyasetüstü bir konuma getirilmekte ve güvenlikleştirici aktörlerin işine yaramaktadır. Kamuoyunun tepkisine göre de “güvenlikleştirme” eyleminin başarısı şekillenmektedir.⁶³

Yabancılara yönelik ise “göçün güvenlikleştirilmesi” kavramı ortaya çıkmıştır.⁶⁴ 11 Eylül 2001 tarihindeki terör saldırılarıyla birlikte güvenlik odaklı yaklaşımlar artmış, sığınma ve göç hareketlerinin güvenlikleştirilmesi hızlanmıştır.⁶⁵ Bu süreçte siyaset, medya ve güvenlik/istihbarat kurumları başlıca aktörler olmuşlardır.⁶⁶ ABD’nin terörle mücadeleyi yaygınlaştırması ile yabancılar hedef konumuna gelmişlerdir.⁶⁷ Bu süreçte korkunun küreselleşmesi, ülkelerin güvenlik paranoyasına girmesine, sosyal barışın bozulmasına⁶⁸ ve yabancı düşmanlığının artmasına neden olmuştur. Avrupa’da artan terör endişesi, sığınmacı/mülteciler ve göçmenlere yönelik algıyı olumsuz yönde değiştirmiştir. Böylece göç-güvenlik ilişkisi bağlamında, göçün kontrolü ve sınır güvenliği konuları gündeme yerleşmiştir.⁶⁹

Göç-güvenlik ilişkisi, nüfus hareketlerinin terör örgütlerine kaynak sağladığı, çatışma ve kriz süreçlerinde yabancıların beşinci kol faaliyeti yürüteceği kanaatini yaygınlaştırmıştır.⁷⁰ Nüfus hareketlerinin, bölgesel barış ve istikrara zarar verece-

61 Waever, *a.g.m.*, 153-172.

62 Buzan, B., Waever, O. and de Wilde, J. (2008). *Security: a new framework for analysis*. London: Lynne Rienner Publishers, 23-26; Buzan, B. (2008). Askeri güvenliğin değişen gündemi. *Uluslararası İlişkiler*. 5 (18), 107-108; Waever, *a.g.m.*, 152.

63 Waever, O. (2004). Peace and security: two concepts and their relationship. Guzzini, S. and Jung, D. (Eds.). *Contemporary security analysis and Copenhagen peace research*. London and New York: Routledge, 56-57; Leonard, *a.g.m.*, 7-8-19.

64 Yılmaz-Elmas, F. (2001). Avrupa’da yükselen duvarlar göçmenlerin üzerine yıkılır mı?. *Analist*, 5-7.

65 Kaya, A. (2007). Securitization of migration in the West and integration of migrants. *Istanbul Kültür University Conference on Migration, Turkey and the EU*, 2. Web: http://www.fes.de/aktuell/focus_europa/5/Docs/FES_Tuerkei_Beitrag_Ayhan_Kaya.pdf (Erişim Tarihi: 27 Haziran 2015); Leonard, *a.g.m.*, 7.

66 Ceyhan, A. and Tsoukala, A. (2002). The securitization of migration in Western societies: ambivalent discourses and policies. *Alternatives: Global, Local, Political*. 27, 24; Köşer Akçapar, Ş. (2002). Uluslararası göç alanında güvenlik algılamaları ve göçün insani boyutu. Ihlamur-Öner, S.G. ve Öner, N.A.Ş. (Editörler). *Küreselleşme çağında göç, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 567.

67 Neocleous, *a.g.e.*, 63; Hardt, M. and Negri, A. (2011). *Çokluk: imparatorluk çağında savaş ve demokrasi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 26-31-42.

68 Kaya, A. (2005). Göç: güvenlik ve korkunun iktidarı. *Uluslararası göç sempozyumu bildiriler (8-11/12/2005)*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 24-25.

69 Price, *a.g.e.*, 8; Karabulut, *a.g.e.*, 186-187.

70 Adamson, F.B. (2010). Crossing borders, international migration and national security. Farrel, T. (Ed.). *Security studies, critical concepts in international relations*. London and New York: Routledge, 223-224.

ği anlayışı da yerleşmektedir. Özellikle mülteci/sığınmacıların kaldıkları kampların güvensizlik ve istikrarsızlığın kaynağı olacağı, terör faaliyetlerinde üs olarak kullanılacağı, ülke içinde ve komşu ülkelere yönelik tehdit oluşturacağı düşüncesi artmaktadır.⁷¹ Sığınmacı/mülteciler ve göçmenlerin potansiyel suçlu ve tehdit olarak sunulması, halkın güvenlik taleplerini artırmış, bu insanlar, kamu düzenini ve güvenliği tehdit eden unsurlar olarak yansıtılmışlardır.⁷² Öte yandan, 1951 Cenevre Sözleşmesi, ulusal güvenlik veya kamu düzenine tehdit oluşturmaları halinde, yabancıların sınır dışı edilmesine yetki vermiştir.⁷³

Stephen Krasner'in "bağımlı egemenlik" (interdependence sovereignty) kavramında belirttiği üzere, ülkelerin kontrol gücü ve yetenekleri devam etse dahi birbirlerine olan bağımlılıkları sürmektedir. Bu kapsamda kitlesel sığınma vakaları, devletlerin tek başına çözemeyeceği boyuta ulaşmıştır. Uluslararası alanda işbirliği yapılması, ulusal ve bölgesel güvenlik zafiyetinin oluşmaması adına önemlidir.⁷⁴

Öte yandan, Türkiye'nin iç ve dış güvenlik sorunları, nüfus hareketlerine karşı daha temkinli ve korumacı politikalar izlemesine yol açmaktadır.⁷⁵ Türkiye'deki sığınmacılar ve yabancıların, halihazırda öncelikli bir ulusal güvenlik sorunu teşkil ettiğini belirtmek zordur. Bununla birlikte sığınmacıların, yerel halkla sorun yaşadıkları, sosyal dokuyu olumsuz yönde etkiledikleri ve buna bağlı olarak bazı güvenlik risklerini beraberlerinde getirdikleri ifade edilebilecektir.

2. SURIYELİ SİĞINMACILAR SORUNUNA DIŞ VE İÇ FAKTÖRLERİN ETKİSİ

Türkiye, BM verilerine göre dünyada en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkedir. Türkiye'ye gelen kayıtlı 2.764.500 Suriyeli sığınmacının yaklaşık 255.193'ü kamplarda kalırken, geri kalan 2.509.307 kişi ise yerleşim birimlerinde yaşamaktadır. Şehirlerin tümünde sığınmacı bulunmakta olup ağırlıklı olarak Suriye sınırında veya sınıra yakın şehirlerde ikamet etmektedirler.⁷⁶

Buna ilaveten Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların 1.472.401'i erkek, 1.292.099'u kadın olup erkekler ve kadınların yaklaşık yarısı 19 yaş ve altındadır. Devlet okullarında ve kamplarda eğitim gören Suriyeli öğrencilerin sayısı 312 bindir. Türkiye'de hastanelerde ve kamplardaki polikliniklerde tedavi gören veya ameliyat olan sığınmacı sayısı yaklaşık 13 milyondur. Ayrıca Türkiye'de doğan Suriyeli çocuk sayısı 150 bini geçmiştir.⁷⁷

71 Milner, J. and Loescher, G. (2011). *Responding to protracted refugee situations, lessons from a decade of discussion*. Oxford: University of Oxford Refugee Studies Centre, 1-3; Saraçlı, a.g.e., 148.

72 Salomoni, F. (2002). Göç verenden göç alan ülkeye geçiş: Akdeniz modeli ve İtalya örneği. İhlamur-Öner, S.G. ve Öner, N.A.Ş. (Editörler). *Küreselleşme çağında göç, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 419-432-433.

73 Pazarıcı, a.g.e., 220.

74 Krasner, S.D. (2001). Abiding sovereignty. *International Political Science Review*, 22(3), 231; Adamson, a.g.m., 230.

75 Akçadağ, E. (2012). *Yasadışı göç ve Türkiye*. İstanbul: Bilgesam Yayınları, 52; Köşer-Akçapar, a.g.m., 569.

76 Göç istatistikleri, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin illere göre dağılımı, (2016). Web: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 (Erişim Tarihi: 12 Haziran 2016).

77 Türkiye "dünya insani zirvesi"ne hazırlanıyor, (2016). Web: <http://aa.com.tr/tr/turkiye/turki>

Öte yandan, kamp dışında kalan sığınmacılar, daha fazla sorunla karşılaşma ve yeni sorunlara yol açma potansiyeline sahiptirler. Mezûr şahısların, zor koşullarda yaşamlarını sürdürmeleri, Suriye'deki gelir ve refah düzeylerinin gerisinde kalmaları ve yardıma ihtiyaç duymaları gibi nedenlerle memnuniyet düzeyleri genel olarak düşüktür. Bu nedenle sığınmacılar, Türkiye'de terör ve yasa dışı faaliyetlerin, asayiş olaylarının figüranı olabilecek durumdadırlar.

A. Sığınmacı Sorununa Dış Faktörlerin Etkisi

Krizler, ortaya çıktıkları coğrafyalardaki ülkelerde iç sorunlara yol açmaktadır. Irak ve Suriye'de yaşanan krizler ve iç çatışmalarla birlikte başta nüfus hareketleri olmak üzere birçok sorun Türkiye'ye ve komşu ülkelere taşınmıştır. Böylece dış gelişmelerin tetiklediği, Türkiye'nin kendi inisiyatifi ve maddi kapasitesiyle yönetmekte zorlandığı, uluslararası toplumun ve küresel aktörlerin desteğine ihtiyaç duyduğu bir sorunlar yumağı ortaya çıkmıştır. Söz konusu sorunlara, kaynak ülkelerde çözüm üretilememesi nedeniyle de krizler derinleşmiştir.

a. Suriye'nin Kuzeyindeki Aktörler ve Güç Mücadelesi

Suriye gibi ülkelerin "başarısız devlet" (failed state) statüsünde olmaları, uluslararası hukukun işlevsizliğine, sorunlara kalıcı çözümler üretilememesine ve güvenlik tehditlerinin her geçen gün artmasına neden olmaktadır.⁷⁸ Suriye'deki iç savaş ve büyüyen yönetim boşluğu sonucunda, Demokratik Birlik Partisi (PYD)/Halk Savunma Birlikleri (YPG), Irak Şam İslâm Devleti [DEAŞ (İŞİD)], Hizbullah ve diğer savaşı gruplar, Suriye sahasında etkin hale gelmişlerdir.

Suriye'nin kuzeyinde en etkili aktör olan PYD/YPG, DEAŞ (İŞİD) ile mücadelede kendisine biçilen "kara gücü" rolü sayesinde gücünü artırmıştır. PYD/YPG, bir yandan ABD, Rusya Federasyonu (RF) ve İran ile belirli ölçüde ortak hareket etmekte, diğer yandan Kürt koridoru/özerk yapı tesis etme çalışmalarını sürdürmektedir. ABD askerlerinin YPG armalı askeri kıyafet giymelerinin yanı sıra PYD/YPG güçlerine askeri yardım yapılması, bölgede askeri ikmal üsleri kurulması ve bazı yerleşim birimlerine ABD bayrakları asılması, bu işbirliğinin en önemli kanıtlarıdır. ABD'nin, Rakka'ya yönelik DEAŞ (İŞİD) operasyonunu PYD/YPG ile beraber gerçekleştirme isteği, Türkiye-ABD müttefiklik ilişkileri açısından kaygı verici bir gelişmedir.⁷⁹

Türkiye, KONGRA-GEL(PKK)/KCK'nın Suriye'deki uzantısı PYD/YPG'ye yönelik politikasında olumlu netice almakta zorlanmaktadır. Bu konuda Suriye krizine müdahil yerel ve dış aktörlerin faaliyetleri etkili olmaktadır. PYD'nin 24 Eylül 2016 tarihinde Brüksel'de yapılan 8. Avrupa Kongresi'nde, "Kürt sorunu çözülmeden Ortadoğu ve Suriye meselesinin çözülemeyeceği" vurgusu, örgütün uluslararası alandaki konumunu güçlendirmeye yönelik adımlardan birisidir.⁸⁰ Dolayısıyla orta veya uzun

ye-dunya-insani-zirvesine-hazirlaniyor-/567550; Göç istatistikleri, geçici koruma, (2016). Web: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 (Erişim Tarihi: 12 Haziran 2016).

78 Özalp, O.N. (2014). Uluslararası ilişkilerde başarısız devletler sorunsalı ve bu sorunsalın uluslararası hukuka etkileri, *İ.Ü. Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 72(1), 349-351.

79 YPG arması krizi: Türkiye ABD'yi "ikiyüzlülük"le suçladı, (2016). Web: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160527_abd_ypg_toner (Erişim Tarihi: 5 Temmuz 2016).

80 Özalp, G. (2016). Brüksel'de PYD kongresi, *Hürriyet*, Web: <http://www.hurriyet.com.tr/bruksel>

vadede Türkiye'nin iç güvenlik konularıyla bağlantılı ve enerjisini tüketebilecek nitelikte olan önemli bir dış politika meselesinin zemini güçlendirilmektedir.

Öte yandan, RF ve Esad rejiminin, ülkenin kuzeyinde gerçekleştirdiği operasyonlar, nüfus hareketlerini tetiklemektedir. DEAŞ (İŞİD), Nusra/Şam Fethi Cephesi ve diğer muhalif gruplarla mücadele kapsamında Halep, Lazkiye ve çevresine odaklanılmış olması, Türkiye'ye yönelik yeni göç dalgasını tetikleyebilecektir. Ayrıca PYD/YPG, DEAŞ (İŞİD), Nusra/Şam Fethi Cephesi, Hizbullah ve İran'ın Suriye'nin kuzeyindeki etkinliği, Arapların ve Türkmenlerin Türkiye'ye göç etmesine yol açmaktadır.

b. Suriye Sınır Hattının Geçişkenliği

Türkiye, Suriye sınırının güvenliğini sınır birlikleri ve mayınlı sahalar ile sağlamaya çalışmaktadır. Ancak Suriye krizi ile birlikte Türkiye-Suriye sınır hattı, yabancı terörist savaşçıların (YTS) Suriye'ye geçişlerinde sıkça kullanılmıştır. Türkiye üzerinden DEAŞ (İŞİD), Nusra/Şam Fethi Cephesi gibi örgütlere katılımları ve Suriye'den geri dönüşleri engellemek, PYD/YPG'den KONGRA-GEL(PKK)/KCK'ya silah ve mühimmat aktarımını kesmek Türkiye açısından bir sorun haline gelmiştir. Bu süreçte sığınmacı/göçmen akınlarının sürmesi ise yasa dışı göç ve kaçakçılık ile mücadeleye ilave yükler getirmiştir.

Suriye tarafında birçok terör örgütünün faaliyet göstermesi, alan hâkimiyeti mücadelesi ve yerinden edilmelerin devam etmesi gibi faktörler, Türkiye-Suriye sınır hattında insan hareketliliğine neden olmaktadır. Türkiye'deki kamplarda kalan sığınmacılar, Suriye'ye geri dönebilmekte ve bilahare çatışmalardan kaçarak Türkiye'ye gelebilmektedirler. Çatışma ortamı ve insan hareketliliğinin sürekliliği, sınır güvenliğinin sağlanmasını da zorlaştırmaktadır.

AB, sığınmacı/göçmen akınlarının başlaması üzerine Türkiye'ye "doğu sınırını açık, batı sınırını kapalı tutmasını" tavsiye etmiştir.⁸¹ Bu durum, Türkiye ve AB'nin sığınmacılar ve yasa dışı göç konusunda birlikte hareket etme zorunluluğunu ortaya koymaktadır. AB'nin sığınmacılar konusunda daha fazla yükün altına girmesini hedefleyen 20 Mart 2016 tarihli mutabakatın süresi, AB-Türkiye arasındaki siyasi gerilimlere bağlıdır.

Suriye'de yönetim boşluğu ve çatışmalar devam ettiği sürece, Türkiye'nin sınır hattında aldığı/alacağı önlemler yeterli olmayacaktır. Bu kapsamda Türkiye'nin, sınırda illegal geçiş noktası olarak kullanılan bölgelere duvar⁸² inşa etmesi, belli ölçüde çözüm getirebilecektir. Dolayısıyla kaynak ülkede kurutulamayan sorunlar, Türkiye'yi çok boyutlu olarak etkilemeye devam edecektir.

de-pyd-kongresi-40230876 (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2016).

81 Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: toplumsal kabul ve uyum araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi Yayınları, 4.

82 Suriye sınırının belli bölümlerine "seyyar duvar" örmek için kullanılan beton bloklar, 3 metre yüksekliğinde, 2 metre genişliğinde ve 7 ton ağırlığındadır. Suriye sınırındaki 'seyyar duvar'ların ilk etabı tamamlandı, (2015). Web: <http://www.hurriyet.com.tr/suriye-sinirindeki-seyyar-duvarlarin-ilk-etabi-tamamlandi-30319011> (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2016).

c. Türkiye'ye Yönelik Propaganda Faaliyetleri

Türkiye'nin Suriye politikası eleştirilirken, sığınmacılara yönelik yaklaşımı ise uluslararası toplum tarafından takdirle karşılanmaktadır. Dolayısıyla Türkiye açısından Suriye konusunda iki farklı süreç eş zamanlı olarak işlemektedir.

Sığınmacılara yönelik büyük bir yükün altına giren Türkiye'nin gayretleri, BM ve bazı devletlerce takdir edilmektedir. Türkiye, kamplarda kalan sığınmacılar üzerinden uluslararası toplumun desteğinin sürekliliğini sağlamaya çalışmaktadır. Öte yandan, yaklaşık 2.5 milyon Suriyeli sığınmacı ise sağlık, eğitim gibi alanlarda aldıkları desteğin dışında kendi imkânlarıyla yaşamlarını sürdürmektedir. Kamp dışında kalan sığınmacıların, özellikle sosyo-ekonomik açıdan yol açtığı sorunlar büyük olmakla birlikte Türkiye bütçesine getirdiği yükün sınırlı olduğu söylenebilmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin "sığınmacılara ev sahipliği" argümanına karşılık olarak sadece kamplarda kalan sığınmacılarla ilgilendiği tezi ileri sürülebilir. Bu konuda bazı uluslararası çevreler tarafından, sığınmacılara yönelik harcamaların Türkiye'nin bütçesini etkilemediğine/etkilemeyeceğine dair yapılan açıklamalar dikkat çekicidir.⁸³

RF, İran ve Esad rejimi, Suriye politikası nedeniyle, Türkiye'ye yönelik dezenformasyon/propaganda faaliyetlerini yürütmektedirler. Esad rejimi ve PYD/YPG kaynakları tarafından üretilen Türkiye karşıtı haberler, RF ve İran medyası tarafından uluslararası çevrime sokulmaktadır. Bu çerçevede propaganda malzemesi olarak; "Türkiye'nin Suriye'deki terör örgütlerini ve çatışmaları desteklediği, DEAŞ (İŞİD) ile petrol ticareti yaptığı, Türkiye'deki sığınmacı kamplarında taciz olayları yaşandığı, sığınmacıları topraklarına kabul etmek istemediği" gibi argümanlar sıkça kullanılmaktadır. Özellikle RF ile yaşanan uçak krizinden sonra Rus medyası, Türkiye'ye yönelik eleştirilerinin dozajını daha da artırmıştır.

Öte yandan, Türk halkının bir kısmının, sığınmacılara yönelik menfi yaklaşımı sürmektedir. Son dönemde Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasında yaşanan ve ölümle sonuçlanan kavgalar ile sığınmacılara Türk vatandaşlığı verileceğine ilişkin tartışmalar,⁸⁴ Türk halkı arasında tepkilere yol açmıştır. Dolayısıyla hükümeti yıpratma hedefi doğrultusunda, yabancı medyanın da desteğiyle, halkın sığınmacılara tepkisini yükseltmeye yönelik yayınlarda artış görülebilmektedir.

Suriye krizine müdahil aktörlerin, ulusal çıkarları çerçevesinde hareket etmeleri, Suriye'de kalıcı siyasi çözümü daha da zorlaştırmaktadır. Türkiye, Fırat Kalkanı Harekâtı ile yeni bir süreci başlatmıştır. Söz konusu harekât, Suriye'de siyasi çözüm masasında muhaliflerin ve Türkiye'nin elini güçlendiren stratejik bir hamle olmuştur. Türkiye'nin atacağı diplomatik ve siyasi adımların başarıya ulaşması durumunda, Türkiye'ye yönelik dezenformasyon/propaganda faaliyetlerinde artış görülebileceği tahmin edilmektedir.⁸⁵

83 Tamçelik, S. ve Ayvaz, G.M. (2016). Suriyeli mülteciler sorununun Türkiye'ye yansması. Çomak, H., Sancaktar, C. ve Demir S. (Editörler). *Uluslararası politikada Suriye krizi*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.,16.

84 Bu tartışma üzerinden #ÜlkemdeSuriyelilistemiyorum başlığıyla açılan hashtag TT'de birinci sıraya yerleşmiştir. Suriyelilere vatandaşlık tartışması, (2016). Web: <http://www.dw.com/tr/suriyelilere-vatanda%C5%9Fl%C4%B1k-tart%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1/a-19374953> (Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2016).

85 Okur, M.A. (2016). Fırat kalkanı: stratejik savunma için ileri harekât. Web: <http://www.turkyurdu->

d. Uluslararası Toplumla İşbirliğinin Yetersizliği

Suriye krizinin kısa sürede biteceği ve Esad rejiminin devrileceği beklentisiyle hareket eden Türkiye, sığınmacı akınlarının daha fazla sürmeyeceğini öngörmüştür. Ancak Suriye'deki gelişmelerin daha karmaşık bir hale gelmesi ve sığınmacı akınlarının sürmesi, Türkiye'nin kendi imkânlarıyla sığınmacı sorunuyla mücadele etmesini zorlaştırmıştır. Bilahare Türkiye, uluslararası toplumla işbirliğine ve insani yardımlara daha fazla vurgu yapmaya başlamıştır. Ancak uluslararası toplumun, sığınmacıların sorunlarına ve geleceğine yeterince ilgi göstermemesi ve maddi yardımlarını düşük seviyede tutması nedeniyle Türkiye'nin beklentileri karşılanamamıştır.

Sığınmacı sorunu, Suriye'deki güç mücadelesi ve siyasi çözüm arayışlarıyla doğrudan bağlantılıdır. Suriye sahasındaki aktörler arasında varılacak uzlaşma ile sığınmacı sorununa kalıcı çözüm bulunabilecektir. Bununla birlikte Türkiye'nin sığınmacıların ülkelerine "gönüllü geri dönüşleri" için önerdiği "güvenlikli bölge" önerisi kabul görmemektedir. Suriye'nin kuzeyindeki hâkimiyet mücadelesi de bu planın hayata geçirilmesini zorlaştırmaktadır.⁸⁶ Öte yandan, Türkiye'nin Suriye politikasını revize etmeye yönelik olarak RF-İran-Esad rejimi tarafından politikalar uygulanmaktadır.

Suriye konusunun siyasi boyutunun ön planda yer alması, uluslararası toplumun Suriye'de kalıcı çözüm çabaları açısından önemlidir. Bu doğrultuda Türkiye'nin, Suriye halkı ve sığınmacıların sorunlarının çözümü için uluslararası toplumla işbirliğini geliştirmesi ve konunun uluslararası gündemde kalması için proaktif çalışmalarını sürdürmesi gereklidir.

B. Sığınmacı Sorununa İç Faktörlerin Etkisi

Son dönemde Türkiye, Suriye'deki krizin ve sonuçlarının orta ve uzun vadeli olacağı öngörüsü ile politika geliştirmeye başlamıştır. Bu değişim, sığınmacıların Türk toplumuna uyum sağlamalarını hedefleyen girişimlerin artması açısından önemlidir. Aksi takdirde geleceğe dair ümitleri azalan sığınmacıların, terör ve suç örgütleri tarafından istismar edilme ihtimali artacaktır. Bu nedenle Türkiye'deki sığınmacıların durumu ve sorunları iyi tahlil edilerek olası risk ve tehditleri bertaraf etmeye yönelik hızlı adımlar atılmalıdır.

a. Sığınmacı Politikasının Tedrici Gelişimi

Türkiye, misafir olarak kabul ettiği Suriyeli sığınmacılara yaklaşımını zamanla değiştirmiş, bilahare kalıcı olabilecekleri ve Türk toplumuna uyum sağlamaları gerektiği perspektifiyle hareket etmeye başlamıştır. Sığınmacı sorunu, güvenlik boyutunun yanı sıra siyasi, sosyal, ekonomik ve diğer boyutlarıyla birlikte ele alınmak zorundadır.

haber.org/kose-yazisi/166/firat-kalkani-stratejik-savunma-icin-ileri-harekt.html (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2016).

86 Çağaptay, S. (2014). *The impact of Syria's refugees southern Turkey*, The Washington Institute for Near East Policy, 22. Web: https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyFocus130_Cagaptay_Revised3s.pdf (Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2016).

Türk devletinin “hazırlıksız yakalanması” sonucu, sığınmacılara yönelik kayıt sistemi ve kullanılan altyapı yetersiz kalmıştır. Sığınmacıların kitlesel olarak Türkiye’ye gelmeleri ve beyanları doğrultusunda biyometrik kayıt altına alınmaları ise sağlıklı bir veri tabanı kurulmasını geciktirmiş ve Türkiye açısından bir güvenlik açığı yaratmıştır.

Sığınmacıların kayıt işlemlerinden GİGM sorumlu olup Emniyet Müdürlüklerine bağlı Yabancılar Şube Müdürlükleri veya AFAD’a bağlı Kayıt Koordinasyon Merkezleri’nde biyometrik kayıtlar yapılmaktadır. Başlangıçta kayıt işlemlerinde yaşanan sorunlar giderek azalmış ve uygulama daha sistematik hale gelmiştir. Kayıt sonrasında “yabancı kimlik numarası” ve “geçici koruma kimlik belgesi/yabancı tanıtma belgesi” verilen sığınmacılar, Türkiye’de eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi hizmetlerden yararlanma imkânına kavuşmuşlardır.⁸⁷ Sığınmacılara yönelik büyük resmin ortaya konulması açısından Türkiye’de henüz kayıt altına alınmamış olan sığınmacıların da tespit edilmesi gereklidir.

b. Kamplarda Kalmayan Sığınmacıların Yoğunluğu

Türkiye’deki sığınmacıların yaklaşık %89’unun kamplarda kalmaması, karşılaşılabilecek sorunların büyüklüğünü göstermektedir. Devlet kurumları ve yerel/uluslararası STK’ların, kamplarda kalan sığınmacıların sorunlarına çözüm üretme kapasitesi daha yüksektir. Öte yandan, kamplarda yaşayan sığınmacılar, toplumsal uyum ve ekonomik bağımsızlık gibi konularda iyi durumda değildir.

Kamplarda kalmayan sığınmacılar ise sınırlı maddi imkânları ile yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu gruptaki sığınmacıların toplumsal sorun yaratma potansiyeli daha yüksektir. Öncelikli olarak sığınmacıların “dil” sorununu çözmeleri gereklidir. Ayrıca ekonomik kaygıların ön plana çıkması, sığınmacı çocukların da çalıştırılmasına yol açmaktadır.

Bununla birlikte sığınmacıların göreceli olarak kötü mahallelerde/evlerde yüksek kiralara oturmalarının önlenmesi, sağlık sorunlarının çözülmesi, eğitim çağındakilerin okula devamlılığının sağlanması, meslek sahibi olma, mal edinme ve vandaşlık verilmesi gibi konularda fırsatlar yaratılması, sığınmacıların Türkiye’ye entegrasyon sürecini hızlandıracaktır. Söz konusu girişimler, güvenlik ve asayiş boyutuyla ortaya çıkabilecek tehditlerin azaltılması/bertaraf edilmesi açısından da önemlidir.

c. Sığınmacıların Eğitim Alanındaki Sorunları

Suriyeli sığınmacılar eğitim alanında büyük sorun yaşamaktadırlar. Sığınmacıların eğitimi konusunda Türk mevzuatı yetersiz kalmıştır. Bunun üzerine Milli Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) hazırladığı 23 Eylül 2014 tarihli ve 2014/21 numaralı genelge ile sığınmacıların eğitim-öğretim ihtiyaçlarının karşılanması için bir yol

87 Bu konuda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesindeki Uluslararası Koruma Dairesi’nin sığınmacılara yönelik hazırladığı “Suriyeliler İçin Bilgilendirme Broşürü” mevcuttur. Suriyelilere “yabancı kimlik numarası” verilmesine ilişkin duyuru, (2015). http://www.goc.gov.tr/icerik6/suriyelilere-%E2%80%9Cyabancı-kimlik-numarası%E2%80%9D-verilmesine-iliskin-duyuru_350_360_8912_icerik (Erişim Tarihi: 5 Temmuz 2016).

haritası belirlenmiştir. Söz konusu genelge ile sığınmacıların eğitim kurumlarına kayıtlarından gönüllü öğretmenlerin durumuna, mesleki, sosyal ve kültürel içerikli kurslardan kendilerine verilecek resmi belgelere kadar bir dizi düzenleme yapılmıştır.⁸⁸

Okul çağındaki sığınmacılar, “geçici koruma kimlik belgesi” ile eğitim-öğretim kurumlarına kayıtlarını yaptırabilmektedirler. Ayrıca sığınmacılar, “filtrelenmiş Suriye müfredatına” göre kamplarda ve kamp dışında faaliyet gösteren “geçici eğitim merkezleri”ne devam edebilmektedirler. Dolayısıyla MEB ile koordineli şekilde sığınmacılara yönelik iki farklı eğitim fırsatı yaratılmış durumdadır.⁸⁹

Türkiye’nin sağladığı bu imkânlarla rağmen iki dilli eğitimden kaynaklanan sorunlar ve Suriyeli çocukların okula gönderilmemesi gibi pürüzler bulunmaktadır. Sığınmacılar açısından öğretmen, eğitim müfredatı/materyali temini, eğitim tipi (karma, kız-erkek ayrı eğitim), uyum problemi, ekonomik kaygılar, çocuk işçilik gibi sorunlar devam etmektedir. Özellikle lise çağındaki Türkçe bilmeyen veya az bilen sığınmacılar, okula gitmeyerek ailelerine maddi katkı sağlamaya çalışmaktadırlar.⁹⁰

Zor şartlarda yaşayan sığınmacılar açısından eğitim ihtiyacı ikincil konuma gelmiştir. Sığınmacı aileleri için geçim mücadelesinin daha öncelikli olması, çocukların eğitim faaliyetlerini de kısıtlamaktadır.⁹¹ Öte yandan, son dönemde Türk eğitim sisteminde mevzuat/söylem ile uygulama arasında oluşan büyük açığın, sığınmacılara yönelik politikalara da yansımaları kuvvetle muhtemeldir.

d. Şehirlerin Demografik Yapısının Değişmesi

Türkiye geneline yayılan sığınmacılar, şehirlerin demografik yapısını değiştirmeye başlamışlardır. Bazı şehirlerde sığınmacı sayısı, şehrin mevcut nüfusunu geçmiş veya nüfusun belirli bir oranına ulaşmış durumdadır. Dolayısıyla sığınmacılar, şehirlerin sosyal, siyasi ve ekonomik hayatını etkileyebilecek/yönlendirebilecek bir düzeye erişmişlerdir.⁹²

Sığınmacıların Türk vatandaşlığına kabul edilmeleri⁹³ ile birlikte, şehirlerin yerel ve genel siyasi temsilindeki tablolar da değişecektir. Bu durum, birçok açıdan

88 Milli Eğitim Bakanlığı’nın 23.09.2014 tarih ve 2014/21 no’lu Yabancılarla Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi için bkz: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html (Erişim Tarihi: 5 Temmuz 2016).

89 Kayıp bir nesil olmalarını önlemek: Türkiye, geleceğimi hayal etmeye çalıştığım da hiçbir şey göremiyorum, Türkiye’deki Suriyeli mülteci çocukların eğitime erişiminin önündeki engeller, (2015). *Human Rights Watch*, 3-16. Web: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2016).

90 Kayıp Bir Nesil ... 3-16. Web: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2016).

91 Çorabatır, M. ve Hassa, F. (2013). *Sivil toplum örgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli mülteciler için yaptıkları çalışmalar ile ilgili rapor*. Ankara: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi-İGAM, 14. Web: <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2012/06/Suriye-STK-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 5 Temmuz 2016).

92 Çağaptay, a.g.e., 4-7.

93 Erdoğan: Suriyeli kardeşlerimize Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma imkânı vereceğiz, (2016). Web: <http://t24.com.tr/haber/erdogan-suriye-konusunda-6-yil-once-neredeyssek-bugun-de-ayni-yerdediz,348276> (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2016).

yerel halkın mevcut statülerini ve kazanımlarını kaybetme ihtimalini artıracak, yerel halk ile Suriye kökenliler arasında gerilim ve çatışmaları tetikleyebilecektir. Kilis'in nüfusu yaklaşık 90 bin olmasına rağmen Suriyeli sığınmacı sayısı 122 bine ulaşmıştır. Yaklaşık 1.5 milyon nüfusu bulunan Hatay'da ise 377.000 Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. İleriki dönemde, Hatay'daki Suriyeli sayısının Türk nüfusunu geçme ihtimali bulunmaktadır.

Öte yandan, Türkiye'deki ekonomik koşullardan dolayı halk, yaşamını devam ettirmekte zorluk çekmektedir. Birçok sorunun kaynağı olarak görülen sığınmacılar ise statüleri gereği bazı haklara ve imkânlarla sahiptirler. Sığınmacıların sosyal, siyasi ve ekonomik alanlarda kazanımlar elde etmesi, bazı kesimlerin hedefi haline gelmesine yol açabilecektir. Sığınmacıların yerel halktan göreceli olarak daha iyi şartlara ulaşmaları, yerel halk ile Suriye kökenli gerilimini tetikleyebilecektir.⁹⁴

e. Terör/Suç Örgütlerine Katılım ve Asayiş Olayları

Türkiye'deki yabancılar, yasalara aykırı hareket etmeleri ve suç işlemleri halinde sınır dışı edilebilmektedirler. Ancak sığınmacıların, "geri göndermeme" ilkesi ve Suriye'deki mevcut durum nedeniyle ülkelerine iade edilmemeleri durumu söz konusudur. Buna rağmen asayiş/kamu düzenini bozdukları gerekçesiyle bazı sığınmacılar, Suriye'ye geri gönderilmişlerdir. Ayrıca Türkiye'de cezaevlerinde tutuklu/hükümlü sığınmacılar bulunmaktadır.

Suriyeli sığınmacılar ve yasa dışı göçmenler, Türkiye'de terör örgütleri ve organize suç şebekeleri tarafından kullanabilecek gruplar arasındadırlar. Sığınmacıların beyanları esas alınarak Türkiye'de kayıtlarının yapılması, geçmiş yaşantılarının bilinmemesi veya haklarında oluşacak şüphelerin teyit edilememesi nedeniyle Suriye'de terör örgütleri ve suç şebekeleri ile irtibatlı kişilerin Türkiye'ye gelmiş olmaları kuvvetle muhtemeldir.

İstanbul/Sultanahmet'te 12 Ocak 2016 tarihinde gerçekleştirilen terör saldırısının faili, sığınmacı olarak kaydını yaptıran Suriye uyruklu bir kişi çıkmıştır. DEAŞ (İŞİD) mensubu olduğu belirtilen ve yasa dışı yollardan Türkiye'ye giriş yapan bu kişi, 5 Ocak 2016 tarihinde İstanbul'da biyometrik kayıt sırasında kendisini Nabil FADLI olarak beyan etmiştir.⁹⁵ Bu durum, DEAŞ (İŞİD) ve PYD/YPG ile irtibatlı kişilerin, sığınmacı olarak Türkiye'de bulunabileceklerinin en önemli göstergesidir.

Sığınmacılar arasında asayiş/kamu düzenini bozan bazı eylemlere katılımlar da olmuştur. Şanlıurfa'daki kamplarda kalan bazı Suriyeliler, kötü yaşam şartlarını, ısınma sorununu, kamplarda çıkan yangınlardaki ölümleri protesto etmek amacıyla gösteriler yapmışlardır. Bunun üzerine yaklaşık 800 sığınmacı Suriye'ye geri gönderilmişlerdir.⁹⁶

Ayrıca birçok şehirde sığınmacılar ile yerel halk arasında sorunlar yaşanmış, hatta sığınmacıların kendi aralarında da kavgalar meydana geldiği görülmüştür.

94 Erdoğan, a.g.e.,5.

95 Kızılkoyun, F. (2016). Sultanahmet bombacısı Türkiye'ye girmek için bu yalanı söylemiş: İŞİD'den kaçtım. Web: <http://www.hurriyet.com.tr/sultanahmet-bombacisi-turkiyeye-girmek-icin-bu-yalani-soylemis-isidden-kactim-40040199> (Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2016).

96 Akçakale'deki 600 Suriyeli sığınmacı sınır dışı edildi, (2013). Web: <http://t24.com.tr/haber/turkiyedeki-600-suriyeli-multeci-sinir-disi-edildi,226631> (Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2016).

Sığınmacıların geleceğine dair belirsizliklerin sürmesi ve memnuniyetsizlikleri, sığınmacıların suça karışma, radikalleşme, terör örgütlerine katılım, etnik/mezhepsel gerilim ve yerel halk ile sorun yaşama ihtimalini artırmaktadır.

f. Suriye'deki İç Çekişmenin Türkiye'ye Yansımaları

Suriye'deki iç savaşın çıkış nedeni olarak Nusayri olan Esad rejimi ile Sünni halk arasındaki çatışmalar görülmektedir. Yıllardan beri Suriye'de bir azınlık iktidarı bulunmaktadır. Suriye'deki mevcut tablo, Türkiye'deki etnik/mezhepsel fay hattını az da olsa etkilemiştir. Türkiye'deki bazı muhalif çevreler, hükümetin Suriye'ye ve sığınmacılara yönelik politikalarını eleştirmektedirler. Suriye krizine yönelik olarak iç ve dış politikada üretilen argümanlar, siyasi partiler ve halk arasında gerilime ve kutuplaşmalara yol açmaktadır.⁹⁷

Suriyeli sığınmacılar, etnik/dini/mezhepsel açıdan farklı gruplardan müteşekkildirler. Sığınmacıların bir kısmı, Türkiye'den yıllar önce Suriye'ye göç edenlerden oluşmaktadır. Bu şahısların özellikle sınırdaki Türk şehirlerinde akrabaları bulunmaktadır. Söz konusu bağlardan hareketle Türkiye'ye gelen Kürt ve Arap kökenli bazı sığınmacılar, Şanlıurfa ve çevre şehirlere, Nusayri ve Ermeni sığınmacılar ise Hatay ve civarına yerleşmeyi tercih etmişlerdir.⁹⁸ Bu noktada sığınmacıların kimliği ile yerleştiği şehrin genel kimliğinin örtüşmesi sonucu toplumsal uyumun ortaya çıktığı da unutulmamalıdır.⁹⁹

Bununla birlikte göç vakalarında maliyet ve risklerin azaltılmasını sağlayan, ancak uyum sürecini zorlaştırdığı görülen “sosyal ağların”, sığınmacıların Türkiye'de yerleştikleri şehirleri seçmelerinde etkili olduğu görülmektedir.

Netice olarak Türkiye, sığınmacılar konusunda bir öğrenim sürecinden geçmektedir. Sığınmacılara yönelik uygulamalarda karşılaşılan sorunlar üzerine yeni önlemler alınmakta ve mevzuat zenginleştirilmektedir. Sığınmacılara ilişkin cari ihtiyaçları karşılayacak çalışmalar/mevzuat yerine, kapsamlı projeler gerçekleştirilmesinde yarar görülmektedir.

3. SİĞINMACILARDAN KAYNAKLANAN/KAYNAKLANABİLECEK SORUNLARA İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sığınmacılara yönelik alınacak yapısal önlemler, muhtemel sorunların ve tehditlerin önüne geçilmesi açısından önemlidir. Bu süreçte Türkiye'nin kendi imkânları ile yapacaklarının yanı sıra uluslararası işbirliği sayesinde gerçekleştirebileceği hususlar da çok önemlidir. Dolayısıyla sığınmacılar konusunda orta ve uzun vadeli planlar yapılması ve çeşitli sorunlara karşı hazırlıklı olunması gereklidir. Özellikle güvenlik ve terör bağlamındaki tehditler, Suriye'de kalıcı bir siyasi çözüm sağlanmadığı takdirde her zaman ortaya çıkabilecektir.

A. Sınır Güvenliği ve Yönetiminin Yenilenmesi

Suriye krizi bağlamında gündeme gelen sınır güvenliği ve yönetimi meselesi, Türkiye'nin sınırlarının denetimi açısından önemlidir. Türkiye 2003 yılından iti-

97 Erdoğan, *a.g.e.*,6.

98 Çağaptay, *a.g.e.*, 30.

99 Tamçelik ve Ayvaz, *a.g.m.*, 21.

baren sınır mevzuatını, kurumsal yapısını ve sınır kontrol uygulamalarını AB'ye uyumlu hale getirmek için çalışmalara başlamıştır. İçişleri Bakanlığı'nın koordinesi ve AB'nin mali desteğiyle 8 milyar Avro'ya mal olması ve 2018 yılında tamamlanması hedeflenen "entegre sınır yönetimi" projesi, nüfus ve terör örgütü mensuplarının hareketliliği ile birlikte daha önemli hale gelmiştir.¹⁰⁰

Türkiye sınır güvenliğini sağlamakta zorlandığı bir dönemden geçmektedir. Bu nedenle Suriye sınırının tamamına duvar örülmesi planlanmaktadır. Türkiye'nin Suriye sınırına duvar örmesi, gözetleme kulesi, karakol inşa etmesi, hendek kazması, tel örgü çekmesi ve termal kamera yerleştirmesi, kısaca sınır güvenliği için yeni bir sistem kurması¹⁰¹ yeterli olmayacaktır. Bu önlemler, Suriye'de iç savaş ve kaosu sürmesi, sınır hattının uzun ve kontrolünün zor olması, yıllardan beri kaçakçılar ve terör unsurları tarafından geçiş güzergâhı olarak kullanılması gibi faktörlerden olumsuz şekilde etkilenecektir.

Türkiye'nin "entegre sınır yönetimi" kapsamında sınır güvenliği ve yönetimiyle ilgili yeni bir teşkilat kurma hedefi önemlidir. Bu amaçla İçişleri Bakanlığı'nın 2010 yılında hazırladığı kanun tasarısı (Sınır Güvenliği Kanun Tasarısı)¹⁰² taslağında "Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığı"nın kurulması, sınır güvenliğiyle ilgili faaliyet gösteren diğer kurumların görev ve yetkilerinin tek çatı altında toplanması planlanmıştır.¹⁰³ Sınırlardaki güvenlik tehdidinin azaltılması ve nüfus hareketlerinin kontrolü açısından, profesyonel silahlı sınır güvenliği teşkilatı kurulması önemlidir.¹⁰⁴

Sınır güvenliğine yönelik önlemler, göç eden insanların motivasyonu karşısında yetersiz kalmaktadır. ABD, Orta Amerikalı göçmenlerin akışını kesmek amacıyla Meksika sınırında teknolojik ve fiziki güvenlik önlemlerini artırmıştır. Bu kapsamda 3.169 kilometre uzunluğundaki ABD-Meksika sınırı, yüksek duvarlar, hendekler ve tel örgüler ile güçlendirilmiş, İHA'lar vasıtasıyla havadan gözlem uygulamasına geçilmiş, kayaların içine kızıl ötesi ve harekete duyarlı gece görüş kameraları yerleştirilmiştir.¹⁰⁵ Meksika sınırına duvar inşası, yüksek maliyetli ancak sınır ihlalle-

100 Yeşiltaş, M. (2015). İç savaşa komşu olmak Türkiye'nin Suriye Sınır güvenliği siyaseti, Ankara: Seta, 136, 7-37; Taşçı, İ. (2015). 10 soruda: Türkiye'nin sınır güvenliği sağlanabilir mi? Web: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150723_turkiye_sinir_guvenligi_10_soru; Genelge 2010/15. Web: www.ab.gov.tr/files/ceb/circular_15.doc (Erişim Tarihi: 14 Haziran 2016).

101 Eş, S. (2015). Suriye sınırına dev proje: elektronik duvar. Web: http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/328805/Suriye_sinirina_dev_proje_Elektronik_duvar.html (Erişim Tarihi: 4 Temmuz 2016).

102 Sınır güvenliği kanun tasarısı Başbakanlık'ta bekliyor, (2016). Web: <http://www.trthaber.com/haber/gundem/sinir-guvenligi-kanun-tasarisi-basbakanlikta-bekliyor-233090.html> (Erişim Tarihi: 4 Temmuz 2016).

103 Köktaş, A. (2011). "Sınır güvenlik birimi" kurma çalışmaları, Ankara: Stratejik Düşünce Enstitüsü, 21-24.

104 İçişleri bakanı Ala: profesyonel sınır güvenliği teşkilatı kuruyoruz, (2015). Web: <http://www.sabah.com.tr/gundem/2015/12/19/icisleri-bakani-ala-profesyonel-sinir-guvenligi-teskilati-kuruyoruz> (Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2016).

105 ABD, Meksika sınırına "sanal çit" kuruyor, (2010). Web: <http://www.cnnturk.com/2010/dunya/03/20/abd.meksika.sinirina.sanal.cit.kuruyor/568654.0/>; Biden'dan Türkiye'ye Meksika sınırı modeli. (2016). Web: <http://www.gazeteyeniyuzyl.com/haber/global/bidendan-turkiyeye-meksika-siniri-modeli-11469> (Erişim Tarihi: 21 Haziran 2016).

rinin engellenmesi açısından önemli bir adımdır. Seçim sürecinde Cumhuriyetçi Başkan adayları, Meksika sınırının tamamına duvar öreceklərini vaat etmişlerdir. Ancak Orta Amerikalı göçmenler, daha iyi yaşam koşullarına erişmek için illegal yollardan ABD'ye göç etmeyi sürdürmektedirler.¹⁰⁶

Türkiye, sınır güvenliği ve yönetimi konusunda ABD'nin tecrübelerinden istifade etme yoluna gidebilecektir. Sınır güvenliği ve yönetimini kurumsallaştırma çabaları, terör unsurlarının, YTS'lerin, sığınmacıların ve kaçakçıların sınır hattındaki hareketliliğinin ve faaliyetlerinin kontrolüne, caydırıcılığın artmasına, sınırdan kaynaklanan güvenlik tehditlerinin azaltılmasına ciddi manada katkı sağlayacaktır. Bu çalışmalarda Emniyet Genel Müdürlüğü, Genelkurmay Başkanlığı ve Milli İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) insan ve teknik imkânlarından, sahip olduğu birikimlerden istifade edilmesi önemlidir.

Öte yandan, ileri teknoloji ile güvenlik önlemlerinin artırılması, duvarlar ve engeller inşa edilmesi, sınır güvenliği açısından yeterli değildir. Bu süreçte insan faktörünün öne çıkması nedeniyle sınır görevlilerinin zafiyetinden istifadeyle yasa dışı göç ve kaçakçılık faaliyetleri devam etmektedir. Sınır hattındaki faaliyetlerin denetiminde sürekliliğin sağlanması, görevli personelin güvenlik tahkikatlarının periyodik olarak yapılması ve mali durumlarının incelenmesi, insan kaynaklı zafiyetin büyümesini engelleyebilecektir.

B. Sığınmacıların Dış Politika Unsuru Olarak Kullanılması

Sığınmacı/göçmen krizi ile birlikte AB ülkelerinin yöneticileri ve halkları arasında artan tedirginlik, Türkiye'den çözüm ortağı olarak istifade etme seçeneğini ön plana çıkarmıştır. Sığınmacı/göçmenlerin yükünü paylaşma ve kabul etme konusunda isteksiz davranan Batılı devletlerde son dönemde yaşanan tavır değişikliği, Türk Dış Politikası'nda kullanılabilir bir argümana dönüşmüştür.

Sığınmacı krizinin "Avrupalılaştırılması" ile birlikte AB ülkeleri, mali yükün altına daha fazla girmeye başlamışlardır. Türkiye'nin sığınmacıları topraklarında tutma taahhüdüne karşılık olarak AB, Türkiye'nin gözden geçireceği Suriye politikasına daha fazla yaklaşabilecektir. Bu durum, Türkiye ve AB'nin Suriye politikalarının örtüşmesini sağlayarak taraflar arasındaki işbirliğine daha fazla katkı yapacaktır.

Türkiye, Suriye'de "arındırılmış/güvenlikli bölge" kurulması hedefini krizin başından beri savunmaktadır. Sığınmacıların geri dönüşlerini hızlandıracak ve uçuşa yasak bölge ile desteklenebilecek olan bu proje, Suriye sahasındaki belirsizliklerden dolayı uluslararası toplum tarafından kabul görmemiştir. Ancak sığınmacı/göçmen krizinin AB ülkelerini etkilemesiyle birlikte, "sığınmacı akışının kaynağında kesilmesi" bağlamında bu proje yeniden gündeme gelmiştir.

Türkiye'nin, Suriye krizi üzerinden belli ölçüde AB ile aynı kaderi paylaşması önemlidir. Türkiye'nin sığınmacılar konusu ve uluslararası terörizmle mücadele

106 Origins and destinations of the world's migrants, from 1990-2015. (2016). Web: <http://www.pewglobal.org/2016/05/17/global-migrant-stocks/>; Unfinished US-Mexico border wall is a costly logistical nightmare in Texas. (2016). Web: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/jan/01/unfinished-us-mexico-border-wall-texas-secure-fence-act> (Erişim Tarihi: 21 Haziran 2016).

bağlamında başta BM, ABD, RF ve AB ülkeleri olmak üzere uluslararası toplumla işbirliğine daha fazla önem vermesi elzemdir.

C. Suriye’de Siyasi Çözüm Odaklanması

Suriye’de ABD ve RF’nin şekillendirdiği, Şam yönetimi ve muhaliflerin gönüllü/zoraki kabulüyle sonuçlanması beklenen bir siyasi süreç yürütülmektedir. DEAS (İŞİD) ile mücadele argümanı üzerinden ABD, RF ve kısmen İran’ın PYD/YPG ile ilişkilerini sürdürmeleri sonucu pragmatik bir ilişki ağı ortaya çıkmıştır. Öte yandan, Türkiye ile bu ülkeler arasında, Esad yönetimi ve muhaliflere bakış konusunda önemli farklılıklar vardır.

Suriye’de siyasi çözüm sürecinde en etkili aktör RF’dir. ABD, uluslararası alandaki “güç geçişi”¹⁰⁷ sürecinde Çin Halk Cumhuriyeti’ne (ÇHC) odaklanırken, RF’yi ikincil pozisyonda kabul etmiştir. Bilahare ABD, Kırım’ı ilhakından aldığı cesaretle Suriye’de cesur hamlelerde bulunan RF’ye yaklaşımını revize ederek muhatabına Suriye’de alan açmak zorunda kalmıştır.¹⁰⁸ Uçak krizinden sonra RF, Türkiye’nin Suriye politikasını sınırlandırmaya, ılımlı muhalifleri etkisizleştirmeye başlamış ve PYD/YPG ile yakın işbirliğine girmiştir. Dolayısıyla Türkiye’nin tezleriyle de örtüşen kalıcı bir çözümün Suriye’de sağlanması için öncelikle Ankara-Moskova ilişkilerinin durumu önemlidir.

Buna ilaveten ABD’nin, uluslararası terörizmle mücadele bağlamında PYD/YPG ile işbirliğini sürdürmesi, Türkiye’nin ulusal çıkarlarını ve güvenliğini olumsuz şekilde etkilemektedir. PYD/YPG’nin sınırlarımızda özerk devlet kurma hedefi, Türkiye’nin güvenliğine yönelik öncelikli bir tehdittir. Suriye’de siyasi çözüm sağlansa dahi sahadaki gelişmelerin Türkiye’nin aleyhine olması kuvvetle muhtemeldir.

Ezcümle Türkiye’nin Suriye meselesinde netice alabilmesi için ABD ve RF ile ilişkilerini sağlıklı bir zeminde sürdürmesi önemlidir. Aksi takdirde siyasi uzlaşma sürecinde muhaliflere atılacak imzalar, Suriye’ye kalıcı barışı ve istikrarı getirmeyecektir.

D. Uluslararası İşbirliğinin ve Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinin Artırılması

Suriye krizi, başat güçlerin ve uluslararası kuruluşların katkısı olmadan çözülemeyecektir. Suriye kaynaklı sorunların altında ezilen, güvenlik tehdit ve riskleri artan komşu ülkeler açısından, BM, NATO, AB, ABD, RF gibi aktörlerin desteği ve gözetiminde uzlaşma sağlanması önemlidir. Bu nedenle Türkiye’nin, uyumlu ve gerçekçi bir Suriye politikası izlemesi gereklidir.

107 A.F.Kenneth Organski’nin 1958’de gündeme getirdiği, hegemon güç ABD ile yükselen güç ÇHC arasındaki ilişki bağlamında sıkça ele alınan “güç geçisi teorisi” (power transition theory) hakkında detaylı bilgi için bkz... Organski, A.F.K. and Kugler, J. (1989). The power transition: a retrospective and prospective evaluation. Web: <https://www.acsu.buffalo.edu/~fczagare/PSC%20346/Kugler%20and%20Organski.pdf>; Lai, D. (2016). The US-China power transition: stage II, Web: <http://thediplomat.com/2016/07/the-us-china-power-transition-stage-ii/> (Erişim Tarihi: 4 Temmuz 2016).

108 Okur, M. A. (2016). İç çatışmadan yeryüzü yangınına. Web: <http://www.karar.com/gorusler/ic-catismadan-yeryuzu-yanginina-174454> (Erişim Tarihi: 4 Temmuz 2016).

Türkiye, uluslararası toplumun, özellikle BMMYK'nın projeleri ve maddi desteği ile sığınmacıların Suriye'ye "gönüllü geri dönüşlerini" gerçekleştirebilecektir. Bununla birlikte ABD ve RF'nin desteği/onayı olmadan BM Güvenlik Konseyi, Suriye'de kalıcı çözüme yönelik adımlar atamayacaktır. Bu süreçte Türkiye'nin, BM'ye daha fazla baskı yapabilmesi ve örgütün desteğinin sürmesi gereklidir. Aksi takdirde "sığınmacıların Türkiye'de kalması-AB'nin maddi destek vermesi" eksenine üzerine kurulan işbirliği ile sonuç alınma ihtimali düşüktür.

Türkiye, Suriye konusunda müttefik ülkelerle askeri, istihbari ve diplomatik işbirliğine önem vermektedir. Türkiye, Suriye konusunda ulaştığı kapasiteyi, sahadaki dengelerin sürekli değişmesine rağmen hayata geçirmeye çalışmaktadır. ABD ve RF ile vardığı uzlaşma ile başlatılan Fırat Kalkanı Harekâtı, DEAŞ (İŞİD) ve PYD/YPG ile mücadele bağlamında Türkiye'nin sahadaki ve diplomatik alandaki etkinliğinin artmasını ve muhalif grupların güç kazanmasını sağlamıştır.

Öte yandan, Türk devleti ve halkının, sığınmacılara karşı olumlu ve yapıcı bir tavır sergilemesi, sığınmacılardan kaynaklanan sorunları öne çıkarmaması önemlidir. Buna rağmen Türkiye, uluslararası aktörlerin söylem düzeyinde kalan övgüsüne mazhar olmaktadır. Türkiye'nin sığınmacı politikasının, uluslararası topluma daha iyi anlatılması için kamu diplomasisi faaliyetlerine yoğunlaşılması ve hedef kitlelere doğru mesajların verilmesi gereklidir. Bununla birlikte Türkiye'nin yapıcı ve şeffaf olması, uluslararası paydaşlarına bilgi akışını sürdürmesi önem arz etmektedir.¹⁰⁹

Ayrıca sığınmacıların entegrasyonunda etkili olan eğitim alanında, uluslararası toplumun desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Sığınmacı çocukları/gençlerinin eğitimi konusunda gerek maddi gerekse insan kaynaklı ihtiyaçların karşılanmasında BMMYK, UNICEF (BM Çocuklara Yardım Fonu) gibi uluslararası kuruluşların faaliyetleri ve projeleri önemini korumaktadır.¹¹⁰

E. Uluslararası STK'lar ile İşbirliğinin Güçlendirilmesi

Uluslararası STK'lar, sığınmacıların Türkiye'ye maliyetinin azaltılması, orta ve uzun vadeli projeler hazırlanması açısından önemlidir. Uluslararası aktörlerin desteği ve teşviki ile uluslararası STK'ların, sığınmacılar konusunda Türkiye'de faaliyet göstermeye başlaması ve buna karşılık Türkiye'nin gerekli yardımları sağlaması sayesinde bu alanda mesafe alınabilecektir.¹¹¹

Uluslararası STK'lar, Türk makamlarından resmi izin aldıktan sonra sığınmacılara yönelik faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bu STK'lar, kamp dışında kalan ve Suriye tarafındaki kamplarda yaşayan sığınmacılar ile daha fazla ilgilenmekte, resmi izin sürecinin uzaması veya izin alamamaları durumunda ise yerel STK'lar ile işbirliğine yönelmektedirler.

109 Erdoğan, *a.g.e.*, 4-5.

110 Türkiye'deki Suriyeli çocuklar, (2016). Web: http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Nisan%202016_1.pdf (Erişim Tarihi: 19 Haziran 2016); Kayıp Bir Nesil ... 4-19. Web: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2016).

111 Çağaptay, *a.g.e.*, 31.

BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi'nin (OCHA) Gaziantep'teki şubesi, yerli ve yabancı STK'ların Suriye'ye yönelik insani yardım faaliyetlerini koordine etmektedir. Bu yardım faaliyetleri, Suriye tarafında kurulan kamplarda kalan yaklaşık 200 bin sığınmacıya Türkiye üzerinden yardım gönderilmesi sebebiyle önemlidir. Bu süreçte AFAD ve Türk Kızılayı Suriye'ye yönelik olarak aktif bir şekilde çalışmakta ve insani yardımların yarısından fazlası uluslararası STK'lar tarafından karşılanmaktadır.¹¹²

Sınır hattının iki tarafında istifade ettiği bir insan ağı bulunan uluslararası STK'lar, Türkiye'nin sığınmacılara yönelik özverili faaliyetlerinin dünya kamuoyuna aktarılması açısından da bir fırsattır. Mezkûr STK'ların, BM ve Türk makamları ile koordineli şekilde hareket etmeleri, şeffaf olmaları, nitelikli/uzman ekiplerden oluşmaları ve "istihbarata karşı koyma" çerçevesinde denetimlerinin yapılması gereklidir. Bu konuda Genelkurmay Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı ve MİT'e düşen bazı görevler bulunmaktadır.

F. İlgili Kurumların Yeni Birimler ile Güçlendirilmesi

Nüfus hareketleri açısından Türkiye, hedef ve geçiş ülkesi konumunu muhafaza etmektedir. Batı ülkelerine gitmeyi veya Türkiye'de kalmayı hedefleyen sığınmacı/göçmenlerin akınları sürmektedir. Türkiye'de GİGM ve AFAD başta olmak üzere nüfus hareketleri konusunda birçok kurum faaliyet göstermektedir. Özellikle bu iki kurum, sığınmacıların gelişiyile birlikte önemli bilgi/tecrübe birikimine sahip olmuş, mevzuat ve kurumsal altyapı/organizasyon eksikliğini kısa sürede gidermiştir.

Suriye'de krizin bir süre daha devam edeceği öngörüsünden hareketle konunun askeri, güvenlik ve istihbari boyutu önemini korumaktadır. Suriye kaynaklı sorunlar ile mücadelede Genelkurmay Başkanlığı, MİT, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı gibi kurumların faaliyetleri hayati öneme sahiptir.

İlgili kurumların, sığınmacılardan kaynaklanabilecek sorunlara önem ve öncelik vermemeleri halinde, terör saldırısı gibi olumsuz sonuçlar ile karşılaşılması muhtemeldir. Bu noktada hükümetin konuya yaklaşımı ve gösterdiği hassasiyet, söz konusu kurumların faaliyetlerinin şekillenmesini/gelişmesini ve bir devlet politikası çerçevesinde koordineli olarak hareket etmelerini sağlayabilecektir.

Bunlara ilaveten yerel yönetimler, sığınmacıların sorunlarının çözümü için 8 bakanlık ile işbirliği yapmak durumundadır. Ayrıca söz konusu bakanlıkların da, kendi aralarında koordineli bir şekilde hareket etmeleri gereklidir. Yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasında sığınmacılar konusunda ortaya çıkan bu koordinasyon sorununun çözülmesi önem arz etmektedir.¹¹³

G. Sığınmacıların Entegrasyon Sürecinin Hızlandırılması

Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara yönelik sağlıklı bir veri tabanı kurulması da, "biyometrik kayıt" mekanizması önemlidir. Sığınmacılara kayıt sonrası verilen "geçici koruma kimlik belgesi", sağlık, eğitim, sosyal yardım gibi imkânlardan faydalanmalarını ve güvenlik güçleri tarafından kontrollerinin yapılmasını kolay-

112 Çorabatır, M., Hassa, F., a.g.e., 21.

113 Sarıkaya, M. (2016, Temmuz 14). Göç Bakanlığı, *Habertürk*.

laştırmaktadır. Ayrıca kayıt sistemi, suç işleyen/terör faaliyeti gerçekleştiren sığınmacıların belirlenmesi ve Suriye'ye dönen kişilerin tekrar Türkiye'ye girmeleri durumunda yararlı olmaktadır.

Sığınmacılar, kamplarda ve kamp dışında yaşadıkları şehirlerde bir ekonomi yaratmışlardır. Bu durum, ileriki dönemde yerel halk ile sığınmacılar arasında maddi çıkar temelli çatışmalara yol açabilecektir. Sığınmacılardan kaynaklanan sosyo-ekonomik sorunların çözülmesinde ise STK, üniversite, belediye, ticaret odası gibi aktörlerin inisiyatif almaları ve ayrıca halkın gönüllü katılımının sağlanması önemlidir.¹¹⁴

Türkiye'de entegrasyon sürecinde mesafe alan, ekonomiye katkı sunan ve asayiş/terör açısından herhangi bir sorunu bulunmayan sığınmacıların Türk vatandaşlığına alınmaları önemlidir. Yıllar önce Suriye'ye göç etmiş Türk vatandaşı sığınmacılardan resmi başvurularını yapanlar, yeniden Türkiye Cumhuriyeti kimliklerini almışlardır. Bununla birlikte Türk vatandaşlığına geçmek istemeyen ve Suriye'ye dönmeyi hedefleyen sığınmacılar bulunmaktadır. Öte yandan, Türkiye'ye ekonomik açıdan katkı sağlayacak sığınmacıların ve bilim, kültür, sanat gibi alanlarda yetkin olanların "istisnai olarak vatandaşlığa alınmaları" zaten mümkündür.¹¹⁵

Sığınmacılara Türk vatandaşlığı verilmesine ilişkin tartışmalarda "çifte vatandaşlık" konusu önemlidir. Devletler, temel olarak "çifte vatandaşlık" yoluyla yurt dışında yaşayan vatandaşlarının ülkeden kopmalarını engellemeye çalışmaktadır.¹¹⁶ Bu süreçte Şam yönetiminin farklı bir tavır izlemesi muhtemeldir. Türk vatandaşı olmak isteyen sığınmacıların, Suriye vatandaşlığını bırakmasının gerekip gerekmediği, ileriki dönemde Şam yönetiminin, Türk vatandaşı olan sığınmacıların Suriye vatandaşlığını tek taraflı olarak iptal edip etmeyeceği gibi belirsizlikler bulunmaktadır. Dolayısıyla "çifte vatandaşlık" durumu, sığınmacıların Türk vatandaşlığına geçiş başvurularında etkili olacaktır.

Bununla birlikte sığınmacıların Türk vatandaşlığına alınması konusu, önümüzdeki seçimlerde oy kullanma hakkı elde edecek olmaları nedeniyle siyasetin gündemine yerleşmiştir. Sığınmacıların, kendilerini Türkiye'ye kabul ederek vatandaşlık veren iktidar partisine yönelmeleri kuvvetle muhtemeldir. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde sığınmacılar, iktidar-muhalefet partileri arasındaki polemiklerde sıkça yer alacaklardır. Muhafiz kesimlerin, çeşitli boyutlarda sığınmacıları hedef almaları¹¹⁷ sonucu, ötekileştirici ve toplumsal kırılmaları artırıcı gelişmeler yaşanabilecektir.¹¹⁸

114 Yerel aktörlerin, sığınmacılar konusunda sağlayabileceği katkılar için bkz: İçimizdeki Suriye, Gaziantep ortak akıl raporu-2. (2015). Gaziantep Ticaret Odası, 19. Web: <http://gto.org.tr/upload/serbest/Icimizdeki-Suriye-Ortak-Akil-Raporu--2-113627.pdf> (Erişim Tarihi: 11 Haziran 2016).

115 İstisnai olarak vatandaşlığa alınma, (2008). Web: http://www.nvi.gov.tr/Hizmetler/Vatandaslik,-Yetkili_Makam_Karari_Ile_Turk_Vatandasligin_Kazanilmasi.html?pageindex=1 (Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2016).

116 Göğer, E. (1995). Çifte vatandaşlık. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44(1-4), 151.

117 CHP; "2019'da üç seçim (yerel, genel ve Cumhurbaşkanlığı) gerçekleşeceğini, Türkiye'de 5 yıl kaldıktan sonra vatandaşlığa alınacak 'Suriyeli seçmenler' üzerinden oy hesabı yapıldığını" iddia etmiştir. Toprak, E. (2016). CHP Haftalık Değerlendirme Raporu, 4-7, Web: <http://www.erdogan-toprak.com.tr/yazar/HAFTALIK-DEGERLENDIRME-RAPORU-09-MART-2016/897/> (Erişim Tarihi: 5 Temmuz 2016).

118 Karakaş, B. (2015). Doç.Dr.Erdoğan: Suriyelilere vatandaşlık verilmesini konuşmamız gerekecek. Web: <http://www.diken.com.tr/doc-dr-erdogan-kimse-istemiyor-ama-suriyelilere-vatandas->

H. Güvenlik/Asayiş Önlemlerinin Artırılması

Kamplarda ve kamp dışında kalan sığınmacılar, yasa dışı yollardan gelen yabancılar, sınırdan illegal geçen YTS'ler, DEAŞ (İŞİD) ve PYD/YPG mensupları, Türkiye'ye yönelik güvenlik tehdidi oluşturan/oluşturabilecek vasatları teşkil etmektedir. Olağanüstü bir dönemden geçen Türkiye, sığınmacı kaynaklı asayiş ve terör olayları ile karşılaşmış, DEAŞ (İŞİD), KONGRA-GEL(PKK)/KCK ve PYD/YPG'li teröristlerin canlı bomba saldırılarına maruz kalmıştır. Bu durum, önümüzdeki süreçte daha sıkı kontrol altında tutulması gereken yabancı radikal grupların mevcudiyetini göstermektedir.

Türkiye'deki sığınmacıların yaklaşık yarısı 19 yaş ve altındadır. Bu genç grup, Suriye'deki çatışmaları yaşamaları ve/veya bu krizin sonuçlarıyla yüzleşmeye başlamaları nedeniyle çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Suriyeli kadınlar/kız çocukları, cinsel istismara, fuhuş ve insan ticaretine konu olmakta, para karşılığında Türk erkekleri ile evlenmektedirler. Suriyeli gençlerin, gerek eğitim gerekse çalışma hayatındaki hayal kırıklıkları, örgütsel ve diğer suçlara bulaşma olasılığını arttırabilecektir. Bu noktada sığınmacı gençler ve ailelerinin toplumsal uyumunu sağlayacak entegre projelerin hayata geçirilmesi önemlidir.

Yunanistan'a illegal şekilde geçen sığınmacı/göçmenlerin, AB ile varılan uzlaşma sebebiyle Türkiye'ye kabul edilmeleri yeni sorunlara yol açabilecektir. AB yolundan geri çevrilmenin hayal kırıklığı içindeki sığınmacı/göçmenlerin, önümüzdeki dönemde tepkilerini terör ve asayiş boyutlarıyla Türkiye'de göstermeleri ihtimal dahilindedir. Bu nedenle söz konusu şahısların temas ve faaliyetlerine odaklanmakta yarar görülmektedir.

Türkiye'de MOBESE (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu) uygulaması, asayiş ve terör olaylarının çözümüne önemli katkı sağlamaktadır. Suçla mücadelede etkili olan MOBESE konusunda örnek alınabilecek ülkelerden biri ÇHC'dir.¹¹⁹ Artan terör tehdidi bağlamında ÇHC'de güvenlik ve asayişine temine yönelik uygulamalar ve mevzuat güçlendirilmiş, yüksek teknolojiye gece görüş cihazları, yüz tanıma teknolojisine sahip kameraları kapsayan "görüntü kontrol uygulamaları" (SKYNET) faaliyete geçirilmiştir.¹²⁰ Buna benzer şekilde Türkiye'de sığınmacıların kontrol altında tutulması ve caydırıcı bir etken olması açısından, sığınmacıların yoğun şekilde yaşadığı bölgelerde/mahallelerde "görüntü kontrol uygulamalarının" artırılmasında yarar görülmektedir.

Türkiye'ye gelen sığınmacılar, Suriye'deki baskıcı yönetimden kaçarak daha özgür bir ortama kavuşmuşlardır. Hareket serbestisine sahip sığınmacıları, küçük şehirlerde kontrol etme imkânı daha fazla iken İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlerde

lik-verilmesini-konusmamız-gerekecek/ (Erişim Tarihi: 7 Temmuz 2016).

119 Karakehya, H. (2009). Gözetim ve suçla mücadele: gözetimin tarihsel gelişimi ile yakın dönemde gerçekleştirilen hukuki düzenleme ve uygulamalar bağlamında bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58(2), 344-346.

120 Beijing police have covered every corner of the city with video surveillance system, (2015). Web: <http://en.people.cn/n/2015/1005/c90000-8958235.html>; Custer, C. (2015). Skynet achieved: Beijing is 100% covered by surveillance cameras, and nobody noticed. Web: <https://www.techinasia.com/skynet-achieved-beijing-100-covered-surveillance-cameras-noticed> (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2016).

ise durum çok farklıdır. Bu nedenle büyükşehirlerde sığınmacı kaynaklı sorunlar üzerinde daha fazla durulması faydalı olacaktır.

Türkiye, yasa dışı göç/insan kaçakçılığı ile mücadeleyi, kendi imkânları ve AB ile işbirliği içinde yürütmektedir. Bu doğrultuda kara/deniz sınırlarımızda yapılan kontrollerin artırılarak devam etmesi gereklidir. Son dönemde Türkiye’de insan kaçakçılığına ve organizatörlerine karşı yürütülen faaliyetlerden olumlu sonuçlar alınmaktadır. Yasa dışı göçlerin Türkiye’nin güvenliğine olası etkilerini asgari düzeye indirmeye yönelik çalışmalarda AB, NATO gibi aktörler ile işbirliğinin sürdürülmesi önem arz etmektedir.¹²¹

Sonuç

Türkiye’ye yönelik sığınmacı/göç hareketleri, ulusal güvenliğe tehdit oluşturma potansiyeli nedeniyle önemlidir. Bu nedenle Türkiye’deki yaklaşık 2.8 milyon Suriyeli sığınmacının durumu ve sorunları, çok boyutlu olarak ele alınmalıdır. Sığınmacılara yönelik orta ve uzun vadeli projeler kapsamında sosyal, ekonomik, eğitim, sağlık, konut gibi alanlarda rasyonel ve entegre çalışmalar yürütülmesi, güvenlik alanında yaşanabilecek riskleri ve tehditleri de azaltabilecektir. Öte yandan, Suriye’deki krizin devam etmesi halinde ise Türkiye’nin kısmen edilgen durumda kaldığı bir süreç devam etmiş olacaktır.

İnsan odaklı bir yaklaşım sergileyerek sığınmacıları kabul eden Türkiye, ulusal güvenlik kaygılarını geri plana atmamalıdır. Özellikle sığınmacılara Türk vatandaşlığı verileceğinin açıklanmasıyla yaşanan tartışmalar ve ortaya konulan tepkiler, toplumsal hassasiyeti göstermesi sebebiyle dikkate alınmalıdır.

Önümüzdeki dönemde Türkiye’de yapılacak seçimler öncesinde, sığınmacıların Türk vatandaşlığına alınması kuvvetle muhtemeldir. Bu süreçte Türkiye’deki sığınmacılar veya Suriye kaynaklı terör olayları yaşanması halinde, toplumun çoğunluğu tarafından sığınmacılar hedef olarak seçilebilecektir. Özellikle Arap kökenli sığınmacıların yerel/ genel seçimlerden başarıyla çıkmaları ve siyasi temsilde yerel dengeleri değiştirmeleri durumunda ötekileştirici yaklaşımların güçlenme ihtimali mevcuttur.

Öte yandan, Türk vatandaşlığına alınacak sığınmacılar, orta ve uzun vadede Türkiye açısından bir fırsat olarak görülmelidir. Türkiye’de eğitim alan sığınmacıların, Suriye’ye geri dönerek ülkelerinin geleceğini belirlemede söz sahibi olmaları, Türk Dış Politikası açısından önemli bir fırsat yaratabilecektir. Ancak sığınmacıların kitlesel olarak Türk vatandaşlığına alınmasına, Şam yönetimi tarafından gösterilecek tepkiler de dikkate alınmalıdır.

Son dönemde Türk siyaseti, karar alma sürecinde çok etkindir. Sığınmacılara yönelik orta ve uzun vadeli projeler hazırlanmasında, siyasi kanadın yaklaşımı belirleyici olmaktadır. Öte yandan, Türk bürokrasisinin sığınmacılara karşı temkinli duruşu ise karar alıcıların tavrı sayesinde aşılabilecektir. Bu süreçte, sığınmacılara yönelik sembolik adımlar atmak yerine kalıcı çözümler üretilmelidir.

121 2015 Türkiye göç raporu, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 35, Nisan 2016, ss.64-67. Web: http://www.goc.gov.tr/icerik6/2015-turkiye-goc-raporu-yayinlandi_363_377_10057_icerik (Erişim Tarihi: 8 Temmuz 2016).

Sığınmacı kaynaklı tehditler bağlamında güvenlik/istihbarat kurumlarının imkân ve kabiliyetlerinin artırılması, sığınmacı meselesinin ayrı bir konu başlığı altında takip edilmesi ve yeni üniteler/birimler kurularak kurumsal yapıların güçlendirilmesi gereklidir. Bu kurumlar, sığınmacıların terör örgütleriyle irtibatları, YTS'lerin Suriye'ye geçişleri ve faaliyetleri, yasa dışı göç ile mücadele gibi konuların üzerinde durmalıdır. Ayrıca AB tarafından Türkiye'ye iade edilen yabancıların güvenlik kontrolleri, teknik imkânlar da kullanılarak yapılmalı ve büyükşehirlerde yaşayan sığınmacıların temas ve faaliyetlerini kontrole yönelik uygulamalara ağırlık verilmelidir.

Türkiye'nin sınırlarında artan güvenlik tehdidinin asgari düzeye indirilmesi ve nüfus hareketlerinin kontrol edilmesi açısından "Sınır Muhafaza Teşkilatı" projesi hayata geçirilmelidir. Bu çalışmalar, Suriye ve Irak sınır hattında herhangi bir güvenlik zafiyetine yol açmadan en kısa sürede tamamlanmalıdır. Bunlara ilave olarak yerel unsurlar ile ilgili bakanlıklar arasında koordinasyonu sağlayacak bir "Göç Bakanlığı" kurulmalıdır.

Sığınmacıların yardımlara bağımlılıktan kurtulmaları, çocuk işçiliğinin azaltılması, okula devamlılığın sağlanması, Suriyeli öğretmenlerin yetiştirilmesi ve maaşlarının verilmesi gibi konularda uluslararası kuruluşlar ve STK'ların proje bazlı destekleri sürmelidir. Bu alanda yerli/yabancı STK'ların yelpazesi genişletilmeli ve sayıları artırılmalıdır. Uluslararası STK'ların faaliyetlerinin engellendiğine dair eleştiriler dikkate alınmalı, öte yandan yardım çalışmaları, bağlantıları, Türkiye'nin güvenliğini etkileyebilecek faaliyetleri olup olmadığı gibi hususlar incelenmelidir.

Sığınmacıların Türkiye'de Suriye sınırına yakın bölgelerde kalmaları hususu çok boyutlu olarak ele alınmalıdır. Türk vatandaşlığına alınacak sığınmacıların, ülke geneline dağıtılması gibi bir politika izlenmesi durumunda, toplumsal ve bölgesel hassasiyetler dikkate alınmalıdır. Ancak buradaki temel yaklaşım, sığınmacıların Suriye'ye "gönüllü geri dönüşleri"nin sağlanması olmalıdır. Bu hedefe ulaşmak için sığınmacıların sınır hattına yakın şehirlerde ikamet etmelerinde yarar görülmektedir.

Bununla birlikte sığınmacıların "gönüllü geri dönüşleri"nde, Suriye'de kalıcı siyasi çözümün sağlanması belirleyici olacaktır. Türkiye, Suriye'de yürütülen siyasi süreçte etkin olması durumunda, ulusal çıkarlarına uygun ve sığınmacıların geleceğini planlayan bir politika yapım sürecine katılabilecektir. Sığınmacıların Suriye'ye geri dönüşleri için asgari şartların oluşması halinde özellikle BM gibi aktörlerin maddi desteği ile bu hedef bir ölçüde gerçekleştirilebilecektir.

Sığınmacıların ülkelerine geri dönüşleri ve bu süreçte yaşanan sorunlar hakkında İran ve Pakistan'da yıllardır kalan Afgan mültecilere ilişkin saha araştırmaları yapılmasında yarar görülmektedir. Ayrıca sığınmacılar/göçmenler konusunda ABD, Almanya, RF, Ürdün gibi ülkelerdeki uygulamalar ve mevzuat yakından takip edilmelidir. Akademik çalışmalarla Türkiye ile diğer ülkelerin sığınmacı/göçmen politikaları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmalı, bu devletlerin tecrübelerinden istifade cihetine gidilmelidir.

Sığınmacı kaynaklı sorunların artışıyla birlikte "güvenlikçi" yaklaşımlar ön plana çıkabilecektir. Dolayısıyla sığınmacılar konusunda toplumun hassasiyetleri, ye-

rel aktörler ve paydaşların görüşleri dikkate dikkate alınarak politika üretilmelidir. Bu süreçte özellikle sosyo-ekonomik alanda belediye, STK, ticaret odası gibi yerel aktörlerin inisiyatif almaları sağlanmalıdır.

Türkiye'nin sığınmacı politikasının uluslararası topluma daha iyi anlatılması için kamu diplomasisi faaliyetlerine yoğunlaşılmalı ve hedef kitlelere doğru mesajlar verilmelidir. Bu kapsamda sığınmacı/göçmenlerin AB'nin güvenliğine etkileri gündemde tutulmalıdır. İç siyasette yaşanan tartışmaların, AB ülkeleri ve kurumlarına olumsuz şekilde yansımalarının önüne geçilmelidir. Ayrıca Türkiye'deki sığınmacıların AB ülkeleri ve ABD dışındaki ülkelere de gönderilmesi konusunda BMMYK'ye baskı yapılmalı, Körfez Ülkeleri'nin de sığınmacı kabul etmesi konusu gündeme getirilmelidir.

Öte yandan, Suriye'nin kuzeyinde PYD/YPG öncülüğünde özerk bir yapı kurulma ihtimali, Irak, Suriye ve Türkiye'de KONGRA-GEL(PKK)/KCK'ya müzahir çevrelerin etkinliğinin artmasını kolaylaştıracaktır. Bu durum gerek güvenlik gerekse dış politika boyutuyla Türkiye'nin aleyhinde sonuçlar doğurabilecektir. Netice olarak Türkiye, Suriye meselesinde çok boyutlu bir diplomasi yürüterek kendisini yalnızlaştıracak askeri ve diplomatik hamlelerden kaçınmalı, Suriye'ye yönelik askeri faaliyetlerinden kısa sürede sonuç almalı ve yürütülecek kara propaganda çalışmalarına karşı hazırlıklı olmalıdır. Bu süreçte Türkiye, ulusal çıkarlarını zedelemeyen ve muhataplarına muhtaç olduğu algısı yaratmadan ABD ve RF ile ilişkilerini sağlıklı bir zemine oturtmalı ve uluslararası işbirliğini geliştirmelidir.

Kaynakça

- ABADAN-UNAT N. (2012). *Bitmeyen göç: konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 32.
- ABD, Meksika sınırına "sanal çit" kuruyor, (2010). Web: <http://www.cnnturk.com/2010/dunya/03/20/abd.meksika.sinirina.sanal.cit.kuruyor/> 568654.0/.
- ACER, Y., KAYA, İ. ve GÜMÜŞ, M. (2010). *Küresel ve bölgesel perspektiften Türkiye'nin iltica stratejisi*. Ankara: USAK Yayınları.
- ACER, Y., KAYA, İ. ve GÜMÜŞ, M. (2011). Türkiye için yeni bir iltica stratejisi üzerine gözlemler. Çelebi, Ö., Özçürümez, S. ve Türkay, Ş. (Editörler). *İltica, uluslararası göç ve vatansızlık: kuram, gözlem ve politika*. Ankara: BMMYK, 73.
- ADAMSON, F.B. (2010). Crossing borders, international migration and national security. Farrel, T. (Ed.). *Security studies, critical concepts in international relations*. London and New York: Routledge, 223-224.
- AKÇADAĞ, E. (2012). *Yasadışı göç ve Türkiye*. İstanbul: Bilgesam Yayınları, 10-52.
- Akçakale'deki 600 Suriyeli sığınmacı sınır dışı edildi, (2013). Web: <http://t24.com.tr/haber/turkiyedeki-600-suriyeli-multeci-sinir-disi-edildi,226631>.
- Avrupa Konseyi Yönergesi (Geçici koruma yönergesi) md.2 (d). Web: http://www.goc.gov.tr/icerik3/avrupa-birliğinde-gecici-koruma_409_558_1096.
- AYDIN, M. (2004). Uluslararası ilişkilerin 'gerçekçi' teorisi: kökeni, kapsamı, kritiği. *Uluslararası İlişkiler*, 1(1), 33-48.
- BAYLIS, J. (2008). Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramı. *Uluslararası İlişkiler*. 5(18), 73.

- Beijing police have covered every corner of the city with video surveillance system, (2015). Web: <http://en.people.cn/n/2015/1005/c90000-8958235.html>.
- Biden'dan Türkiye'ye Meksika sınırı modeli, (2016). Web: İnternet: <http://www.gazeteyeniyuzyl.com/haber/global/bidendan-turkiyeye-meksika-siniri-modeli-11469>.
- BİRDİŞLİ, F. (2014). *Teori ve pratikte uluslararası güvenlik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 134-139.
- BMMYK Türkiye Temsilciliği, (1997). *Dünya mültecilerinin durumu 1997-1998, bir insanlık sorunu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 48.
- BMMYK Türkiye Temsilciliği, (1998). *Sığınma ve mülteci konularındaki uluslararası belgeler ve hukuki metinler*. Ankara: BMMYK Türkiye Temsilciliği, 68,78.
- BUZAN, B. (2008). Askeri güvenliğin değişen gündemi. *Uluslararası İlişkiler*, 5 (18), 107-108.
- BUZAN, B., WAEVER, O. and de WILDE, J. (2008). *Security: a new framework for analysis*. London: Lynne Rienner Publishers, 23-26.
- CASTLES, S. and MILLER, M.J. (2008) *Göçler çağı, modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. (Çev. Bal, B.U. ve Akbulut, İ.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Eserin orijinali 2003'te yayımlandı), 30-31.
- CEYHAN, A. and TSOUKALA, A. (2002). The securitization of migration in Western societies: ambivalent discourses and policies. *Alternatives: Global, Local, Political*, 27, 24.
- CUSTER, C. (2015). Skynet achieved: Beijing is 100% covered by surveillance cameras, and nobody noticed. Web: <https://www.techinasia.com/skynet-achieved-beijing-100-covered-surveillance-cameras-noticed>.
- ÇAĞAPTAY, S. (2014). *The impact of Syria's refugees southern Turkey*, The Washington Institute for Near East Policy, 4-7. Web: https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyFocus130_Cagaptay_Revised3s.pdf.
- ÇATIR, G. (2002). Zorunlu göç tecrübesinin devlet politikalarındaki yansımaları: Bulgaristan'dan Türkiye'ye kitlesel göçün analizi. İhlamur-Öner, S.G. ve Öner, N.A.Ş. (Editörler). *Küreselleşme çağında göç, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 222.
- ÇELEBİ, Ö. (2011). Kuramların sessizliği: liberalizm, realizm ve iltica rejiminin kuruluşu. Çelebi, Ö., Özçürümez, S. ve Türkay, Ş. (Editörler). *İltica, uluslararası göç ve vatansızlık: kuram, gözlem ve politika*. Ankara: BMMYK, 13.
- ÇELİKEL, A. ve ÖZTEKİN-GELGEL, G. (2014). *Yabancılar hukuku*. İstanbul: Beta Basım-Yayın, 23.
- ÇİÇEKLİ, B. (2009). *Uluslararası hukukta mülteciler ve sığınmacılar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 20.
- ÇİÇEKLİ, B. (2014). *Yabancılar ve mülteci hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 221.
- ÇORABATIR, M. ve HASSA, F. (2013). *Sivil toplum örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için yaptıkları çalışmalar ile ilgili rapor*. Ankara: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi-İGAM, 14. Web <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2012/06/Suriye-STK-Raporu.pdf>.
- DEDEOĞLU, B. (2003). *Uluslararası güvenlik ve strateji*. İstanbul: Derin Yayınları, 51-55.
- ERDOĞAN, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: toplumsal kabul ve uyum araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi Yayınları, 4.

- ERDOĞAN: Suriyeli kardeşlerimize Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma imkânı vereceğiz, (2016). Web: <http://t24.com.tr/haber/erdogan-suriye-konusunda-6-yil-once-neredeyssek-bugun-de-ayni-yerdeyiz,348276>.
- EŞ, S. (2015). Suriye sınırına dev proje: elektronik duvar. Web: http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/328805/Suriye_sinirina_dev_proje__Elektronik_duvar.html.
- ERGÜVEN, N.S. ve TURANLI, B. (2013). Uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye. *A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4), 1021.
- Executive Committee of the High Commissioner's programme, protracted refugee situations, (10/06/2004), EC/54/SC/CRP.14. Web: <http://www.unhcr.org/40ed5b384.html>.
- Geçici Koruma Yönetmeliği. Web: <http://www.goc.gov.tr/files/files/20141022-15-1.pdf>.
- Genelge 2010/15. Web: www.ab.gov.tr/files/ceb/circular_15.doc.
- GOODWIN-GILL, G.S. and McADAM, J. (2007). *The refugee in international law*. New York: Oxford University Press, 15.
- Göç istatistikleri, geçici koruma, (2016). Web: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713.
- GÖĞER, E. (1995). Çifte vatandaşlık. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44(1-4), 151.
- GÜLLÜPINAR, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 57-58.
- HADDAD, E. (2008). *The refugee in international society, between sovereigns*. New York: Cambridge University Press, 2008, 2-3.
- HARDT, M. and NEGRI, A. (2011). *Çokluk: imparatorluk çağında savaş ve demokrasi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 26-31-42.
- HELTON, A.C. and JACOBS, E. (2010). What is forced migration?. Farrel, T. (Ed.), *Security studies, critical concepts in international relations*. London and New York: Routledge, 254.
- İÇDUYGU, A., ERDER, S. ve GENÇKAYA, Ö.F. (2014). *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları 1923-2023: ulus-devlet oluşumunda ulus-ötesi dönüşümlere*. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi Proje Raporları, 26.
- İçimizdeki Suriye, Gaziantep ortak akıl raporu-2, (2015). Gaziantep Ticaret Odası, 19. Web: <http://gto.org.tr/upload/serbest/Icimizdeki-Suriye-Ortak-Akil-Raporu--2-113627.pdf>.
- İçişleri bakanı Ala: profesyonel sınır güvenliği teşkilatı kuruyoruz, (2015). Web: <http://www.sabah.com.tr/gundem/2015/12/19/icisleri-bakani-ala-profesyonel-sinir-guvenligi-teskilati-kuruyoruz>.
- 2015 Türkiye göç raporu, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 35, Nisan 2016, ss.64-67. Web: http://www.goc.gov.tr/icerik6/2015-turkiye-goc-raporu-yayinlandi_363_377_10057_icerik.
- İstisnai olarak vatandaşlığa alınma, (2008). http://www.nvi.gov.tr/Hizmetler/Vatandaslik,Yetkili_Makam_Karari_Ile_Turk_Vatandasligin_Kazanilmasi.html?pageindex=1.
- KARABULUT, B. (2011). *Güvenlik, küreselleşme sürecinde güvenliği yeniden düşünmek*. Ankara: Barış Kitabevi, 184-185.
- KARAKAŞ, B. (2015). Doç.Dr.Erdoğan: Suriyelilere vatandaşlık verilmesini konuşmamız gerekecek. Web: <http://www.diken.com.tr/doc-dr-erdogan-kimse-istemiyor-ama-suriyelilere-vatandaslik-verilmesini-konusmamiz-gerekecek/>.

- KARAKEHYA, H. (2009). Gözetim ve suçla mücadele: gözetimin tarihsel gelişimi ile yakın dönemde gerçekleştirilen hukuki düzenleme ve uygulamalar bağlamında bir değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58(2), 344-346.
- KARRENBROCK, G. (2006). Göç ve iltica. *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler (8-11/12/2015)*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 166.
- KAYA, A. (2005). Göç: güvenlik ve korkunun iktidarı. *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler (8-11/12/2005)*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 24-25.
- KAYA, A. (2007). Securitization of migration in the West and integration of migrants. *Istanbul Kültür University Conference on Migration, Turkey and the EU, 2*. Web: http://www.fes.de/aktuell/focus_europa/5/Docs/FES_Tuerkei_Beitrag_Ayhan_Kaya.pdf.
- Kayıp bir nesil olmalarını önlemek: Türkiye, geleceğimi hayal etmeye çalıştığımda hiçbir şey göremiyorum, Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların eğitime erişiminin önündeki engeller, (2015). *Human Rights Watch*, 3-16. Web: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf.
- KILIÇ, T. (2006). Bir insan hakkı olarak iltica. *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler (8-11/12/2015)*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 177.
- KIZILKOYUN, F. (2016). Sultanahmet bombacısı Türkiye'ye girmek için bu yalanı söylemiş: IŞİD'den kaçtım. Web: <http://www.hurriyet.com.tr/sultanahmet-bombacisi-turkiyeye-girmek-icin-bu-yalani-soylemis-isidden-kactim-40040199>
- KİRİŞÇİ, K., FERRIS, E., DİNÇER, O.B., FEDERICI, V., KARACA, S. ve ÖZMENEK-ÇARMIKLI, E. (2013). *Suriyeli mülteciler krizi ve Türkiye, sonu gelmeyen misafirlik*, Ankara: USAK ve Brookings Enstitüsü.
- KİRİŞÇİ, K. (1988). Türkiye'ye yönelik göç hareketlerinin değerlendirilmesi. *Bilanço 1923-1998: Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılına Toplu Bakış Uluslararası Kongresi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 111-116.
- KÖKTAŞ, A. (2011). "Sınır güvenlik birimi" kurma çalışmaları. Ankara: Stratejik Düşünce Enstitüsü, 21-24.
- KÖŞER-AKÇAPAR, Ş. (2002). Uluslararası göç alanında güvenlik algılamaları ve göçün insani boyutu. İhlamur-Öner, S.G. ve Öner, N.A.Ş. (Editörler). *Küreselleşme çağında göç, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 567.
- KRASNER, S.D. (2001). Abiding sovereignty. *International Political Science Review*. 22(3), 231.
- KÜMBETOĞLU, B. (2002). Göç çalışmalarında nasıl sorusu. İhlamur-Öner, S.G. ve Öner, N.A.Ş. (Editörler). *Küreselleşme çağında göç, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 82.
- LAI, D. (2016). The US-China power transition: stage II, Web: <http://thediplomat.com/2016/07/the-us-china-power-transition-stage-ii/>.
- LEE, E.S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- LEONARD, S. (2007). The 'securitization' of asylum and migration in the European Union: beyond the Copenhagen school's framework. *SGIR Sixth Pan-European International Relations Conference*, 3.
- MASSEY, D.S., ARANGO, J., HUGO, G., KOUAOUCCI, A., PELLEGRINO, A. and TAYLOR, J.E. (2014). Uluslararası göç kuramlarının bir değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 1(1), 24-28.

- MILNER, J. and LOESCHER, G. (2011). *Responding to protracted refugee situations, lessons from a decade of discussion*. Oxford: University of Oxford Refugee Studies Centre, 1-3.
- MORAWSKA, E. (2007). International migration: its various mechanisms and different theories that try to explain it. Web: http://dSPACE.mah.se/bitstream/handle/2043/5224/WB1%2007%20inlaga_1.pdf?sequence=1.
- NEOCLEOUS, M. (2014). *Güvenliğin eleştirisi* (Çev. Ok, T.). Ankara: NotaBene Yayınları, 11-112.
- OKUR, M.A. (2016). İç çatışmadan yeryüzü yangınına. Web: <http://www.karar.com/gorusler/ic-catismadan-yeryuzu-yaniginina-174454>.
- OKUR, M.A. (2016). Fırat kalkanı: stratejik savunma için ileri harekât. Web: <http://www.turkyurduhaber.org/kose-yazisi/166/firat-kalkani-stratejik-savunma-icin-ileri-harekt.html>.
- ORGANSKI, A.F.K. and KUGLER, J. (1989). The power transition: a retrospective and prospective evaluation. Web: <https://www.acsu.buffalo.edu/~fczagare/PSC%20346/Kugler%20and%20Organski.pdf>.
- Origins and destinations of the world's migrants, from 1990-2015, (2016). Web: <http://www.pewglobal.org/2016/05/17/global-migrant-stocks/>.
- ÖZALP, G. (2016). Brüksel'de PYD kongresi, *Hürriyet*, Web: <http://www.hurriyet.com.tr/brukselde-pyd-kongresi-40230876>.
- ÖBERG, S. (1996). Spatial and economic factors in future south-north migration. W.Lutz (Ed.). *The future population of the world: what can we assume today?*. London: Earthscan, 336-357.
- ÖZALP, O.N. (2014). Uluslararası ilişkilerde başarısız devletler sorunsalı ve bu sorunsalın uluslararası hukuka etkileri. *İ.Ü. Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 72(1), 349-351.
- ÖZKAN, I. (2013), *Göç, iltica ve sığınma hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 119.
- PAZARCI, H. (2012). *Uluslararası hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi, 214-215.
- PEKER, B. ve SANCAR, M. (1986). *Mülteciler ve iltica hakkı, yaşamın kıyısındakilere hoşgeldin diyebilmek*. Ankara: İnsan Hakları Derneği, 6-7.
- PERRUCHOUD, R. (2009). *Göç terimleri sözlüğü*. (Çev. Ed. Çiçekli, B.). Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü, 22.
- PRICE, M.E. (2009). *Rethinking asylum: history, purpose and limits*. New York: Cambridge University Press, 4.
- SALOMONI, F. (2002). Göç verenden göç alan ülkeye geçiş: Akdeniz modeli ve İtalya örneği. Ihlamur-Öner, S.G. ve Öner, N.A.Ş. (Editörler). *Küreselleşme çağında göç, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 419-432-433.
- SARAÇLI, M. (2011). *Uluslararası hukukta yerinden edilmiş kişiler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 7.
- SARIKAYA, M. (2016, Temmuz 14). Göç Bakanlığı, *Habertürk*.
- SERT, D. Ş. (2002). Uluslararası göz yazınında bütünleyici bir kurama doğru. Ihlamur-Öner, S.G. ve Öner, N.A.Ş. (Editörler). *Küreselleşme çağında göç, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 33-34.
- Sınır güvenliği kanun tasarısı Başbakanlık'ta bekliyor, (2016). Web: <http://www.trthaber.com/haber/gundem/sinir-guvenligi-kanun-tasarisi-basbakanlikta-bekliyor-233090.html>.

- Suriye sınırındaki ‘seyyar duvar’ların ilk etabı tamamlandı, (2015). Web: <http://www.hurriyet.com.tr/suriye-sinirindaki-seyyar-duvarlarin-ilk-etabi-tamamlandi-30319011>.
- Suriyelilere “yabancı kimlik numarası” verilmesine ilişkin duyuru, (2015). http://www.goc.gov.tr/icerik6/suriyelilere-%E2%80%9Cyabanci-kimlik-numarasi%E2%80%9D-verilmesine-iliskin-duyuru_350_360_8912_icerik.
- Suriyelilere vatandaşlık tartışması, (2016). Web: <http://www.dw.com/tr/suriyelilere-vatanda%C5%9Fl%C4%B1k-tart%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1/a-19374953>.
- TAMÇELİK, S. ve AYVAZ, G.M. (2016). Suriyeli mülteciler sorununun Türkiye’ye yansması. Çomak, H., Sancaktar, C. ve Demir S. (Editörler). *Uluslararası politikada Suriye krizi*. İstanbul: Beta Basım A.Ş., 637-660.
- TAŞÇI, İ. (2015). 10 soruda: Türkiye’nin sınır güvenliği sağlanabilir mi? Web: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150723_turkiye_sinir_guvenligi_10_soru.
- TOPRAK, E. (2016). CHP Haftalık Değerlendirme Raporu, 4-7, Web: <http://www.erdogantoprak.com.tr/yazar/HAFTALIK-DEGERLENDIRME-RAPORU-09-MART-2016/897/>.
- Türkiye “dünya insani zirvesi”ne hazırlanıyor, (2016). Web: <http://aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-dunya-insani-zirvesine-hazirlaniyor-/567550>.
- Türkiye’deki Suriyeli çocuklar, (2016). Web: http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Nisan%202016_1.pdf.
- Unfinished US-Mexico border wall is a costly logistical nightmare in Texas, (2016). Web: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/jan/01/unfinished-us-mexico-border-wall-texas-secure-fence-act>.
- WAEVER, O. (2004). Peace and security: two concepts and their relationship. Guzzini, S. and Jung, D. (Eds.). *Contemporary security analysis and Copenhagen peace research*. London and New York: Routledge, 56-57.
- WAEVER, O. (2008). Toplumsal güvenliğin değişen gündemi. *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), 160.
- Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html.
- YEŞİLTAS, M. (2015). *İç savaşa komşu olmak Türkiye’nin Suriye Sınır güvenliği siyaseti*. Ankara: Seta, 136, 7-37.
- YILMAZ-ELMAS, F. (2001). Avrupa’da yükselen duvarlar göçmenlerin üzerine yıkılır mı?. *Analist*, 5-7.
- YPG arması krizi: Türkiye ABD’yi “ikiyüzlülük”le suçladı, (2016). Web: http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/05/160527_abd_ypg_toner.